

Watermanagement van de grote wateren

De wateropgave van de Rijkswaterstaat
(basisdocument van de RWS-watermanagers)

RWS RIZA rapport 2007.018



Watermanagement van de grote wateren

De wateropgave van de Rijkswaterstaat
(basisdocument van de RWS-watermanagers)

RWS RIZA 2007.018

Colofon

Uitgegeven door: Rijkswaterstaat RIZA
Datum: Maart 2007
Rapportnummer: 2007.018
ISBN: 9789036913881
Auteur: Maarten Hofstra - Watermanagers Rijkswaterstaat
Druk: Artoos Drukkerijen, Rijswijk

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
2.	Kaders publieksgericht netwerkmanagement	7
3.	Organisatorische doorwerking netwerkbenadering	11
3.1	Samenhangend beheer van het natte netwerk	11
3.2	De rol van de watermanager	12
3.3	Samenhang rollen netwerkmanagement nat	13
3.4	De positie en plaats van de watermanager in de RD	13
3.5	De landelijke watermanager	13
4.	Visie op hoofdlijnen	15
4.1	De grote landelijke vragen	15
4.2	Het dagelijks beheer	19
4.3	Relatie met de omgeving (samenwerking met bestuurlijke partners)	20
4.4	Publieksgericht watermanagement	22
5.	Uitwerking voor het Hoofdwatersysteem	25
5.1	Dynamisch beheer van de Rijntakken	26
5.2	Stroming in de Maas	29
5.3.	De dynamiek van de Noord-Brabantse en Midden-Limburgse kanalen	32
5.4	De monding van Rijn en Maas	35
5.5	Het natte hart	39
5.6	De grote kanalen	46
5.7	Het Zuidelijk Deltabekken in beweging	50
5.8	Eems en Wadden	55
5.9	De zee is groot	58
6.	Publieksgericht netwerkmanagement	65
6.0	Over belangen, functies en taken: de afwegende rol van de waterbeheerder en de vraag wie betaalt	65
6.1	De belangen	65
6.2	De taken	66
6.3	De kosten	66
6.4	Prioriteitstelling in tijden van financiële krapte	67
6.5	Beheren in samenhang - nationaal en internationaal	68
6.6	Externe samenhang	70
	Bijlage 1	71
	Bijlage 2	75

1. Inleiding

Publieksgericht beheer van het Natte Netwerk

De Rijkswaterstaat zet in op een nieuwe koers van de Dienst gebaseerd op de realisatie van het Ondernemingsplan 2004. Centrale doelstelling van het ondernemingsplan is dat Rijkswaterstaat zich ontwikkelt tot de meest publieksgerichte overheidsorganisatie in het jaar 2008. Dat betekent nogal wat, ook voor het watermanagement, één van de kerntaken van de Rijkswaterstaat.

Het natte netwerk: de Rijkswateren

De rijkswaterstaat beheert een droog netwerk, de Rijkswegen en een nat netwerk, de Rijkswateren.

Het natte netwerk bestaat uit het Hoofdwatersysteem (HWS) en het Hoofdvaarwegennet (HVWN). Het hoofdwatersysteem wordt beheerd vanuit de opdracht om tot een optimalisatie te komen op basis van een integrale afweging van belangen en maatschappelijke kosten-baten afwegingen. Naast veiligheid (bescherming tegen hoog water) spelen diverse functies en belangen en rol inclusief het belang van de scheepvaart.

Voor het Hoofdvaarwegennet geldt dat de focus primair gericht is op het belang van de Rijkswateren voor de transportfunctie over water.

De watermanagers van de Rijkswaterstaat

Om de uitvoering van het netwerkmanagement zo optimaal mogelijk vorm te geven zijn rollen onderscheiden. Voor het natte netwerk gaat het daarbij om de rollen infraprovider (zorg voor de fysieke infrastructuur bestaande uit bodems, oevers en kunstwerken) watermanager (de afweger van belangen betrokken bij het waterbeheer) en de scheepvaartmanager (boegbeeld voor de sector scheepvaart). De watermanagers samen staan voor een samenhangend beheer van de rijkswateren gericht op de maatschappelijke belangen die daarmee worden gediend. Kortom: ook hier publieksgericht netwerkmanagement.

Watermanagement van de grote wateren

Het beheerplan voor de Rijkswateren (BPRW) is de formele leidraad voor de vormgeving van het watermanagement van de Rijkswateren in de planperiode 2005-2009. Het BPRW heeft een formele status na het doorlopen van een inspraakproces en na het neerleggen van het plan bij het parlement.

Doelstelling

Het voorliggende rapport is bedoeld als een werkdocument om te gebruiken bij het corporate invullen van watermanagement als taak van de Rijkswaterstaat en bij de rol van de watermanagers in de

Regionale Diensten. Het heeft vooral tot doel het denken over de gewenste invulling van het watermanagement voor de Rijkswateren te stimuleren. Het is geen koft-tot-koft verhaal. Stukken ervan kunnen eruit genomen worden en apart besproken.

2. Kaders publieksgericht netwerkmanagement

Drie pijlers

Het publieksgerichte netwerkbeheer wordt invulling gegeven door uit te gaan van een drietal pijlers die door het bestuur van de Rijkswaterstaat als leidend voor de corporate invulling van de het netwerkbeheer zijn neergelegd: De politiek, het publiekswaardenmodel en het publiekshuis.

De politiek



Minister en staatssecretaris als opdrachtgevers bepalen het politieke kader. Leidend daarbij zijn ook beleidsnota's zoals de Nota Mobiliteit, de vierde Nota waterhuishouding, enz.

Belangrijk is een onderscheid te maken tussen de beleidsmatige sturing vanuit de politiek en de sturing van de politiek op de uitvoerende taken van het agentschap Rijkswaterstaat.

De voorbereiding van de beleidsmatige sturing vindt plaats vanuit de beleidsdirectoraten. Voor het waterbeheer zijn dat in het bijzonder het directoraat generaal Water (DGW) voor het integrale waterbeleid inclusief de bescherming tegen overstroming, het voorkomen van wateroverlast en de zorg voor voldoende en schoon water, en het directoraat generaal Transport en Luchtvaart (DGTL) waar het de transportfunctie over water aangaat.

Naast het operationele beheer van de Rijkswateren gericht op de genoemde belangen waarvoor V&W beleidsmatige verantwoordelijkheid draagt staat het agentschap Rijkswaterstaat tevens aan de lat voor de uitvoering van taken samenhangend met belangen waar andere ministeries de primaire verantwoordelijkheid dragen. Voorbeelden zijn recreatie(vaart), natuurontwikkeling en -beheer en (sport)visserij.

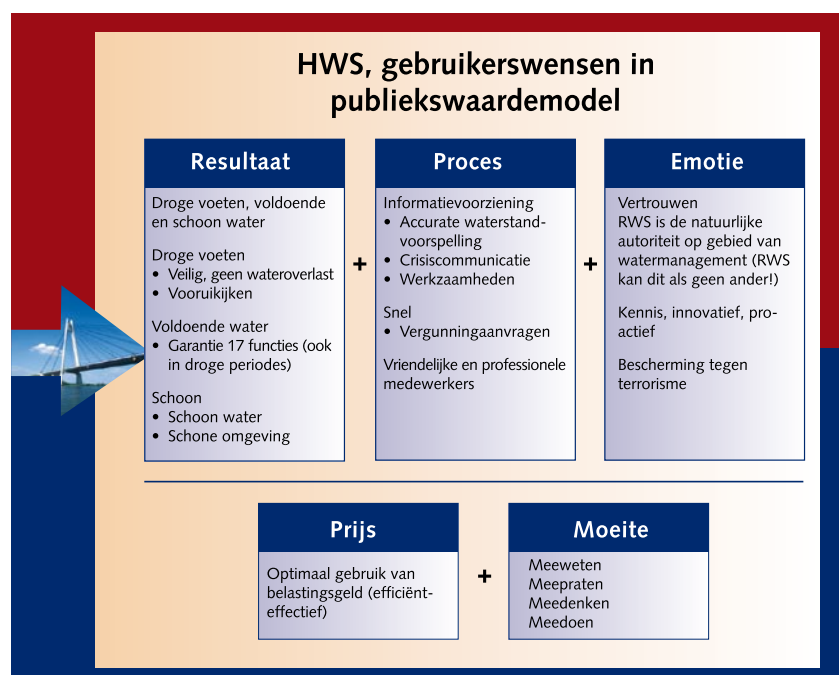
Het publiekswaardenmodel

Het publiekswaardenmodel heeft tot doel de bewustwording van de beheerder van zijn handelen te plaatsen in het perspectief van de beleving van de klant (gebruikers en belanghebbenden).

Niet alleen resultaat en prijs zijn belangrijk, maar ook wijze van afhandeling, emotie en moeite die nodig zijn om het resultaat te bereiken. In schema:

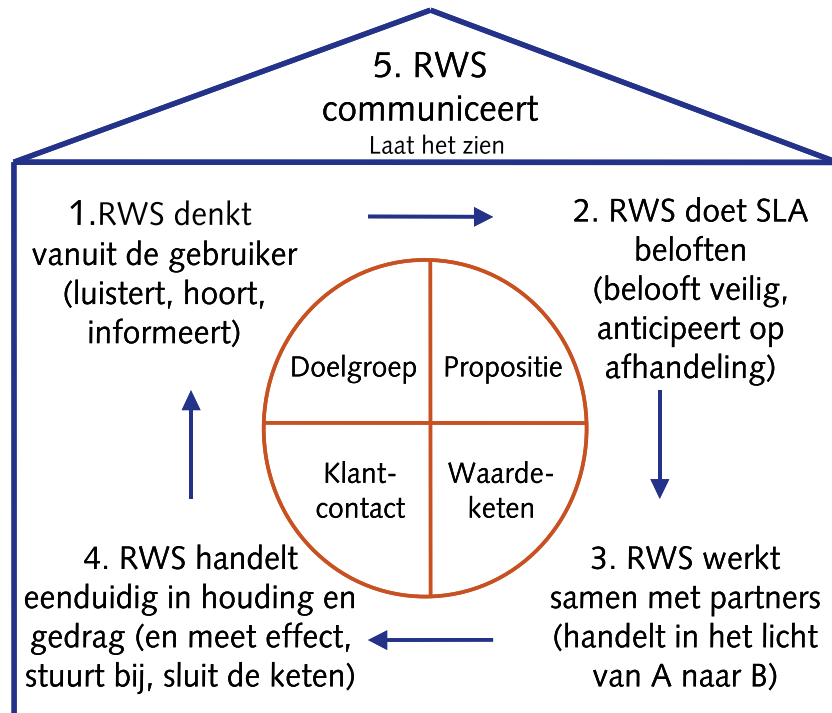


Ingevuld voor de Rijkswaterstaat als beheerder van het droge en natte netwerk kan dit er als volgt uitzien.



Het publiekshuis

Binnen het politieke kader zijn de diverse **doelgroepen** in kaart gebracht (publiekswaardemodel) en vertaald naar beloften (**propositie**). Voor de realisatie van Publieksgericht Netwerkmanagement werkt RWS samen met partners (**waardeketen**) en handelt RWS eenduidig in houding en gedrag (**klantcontact**).



3. Organisatorische doorwerking netwerkbenadering

3.1 Samenhangend beheer van het natte netwerk

Het natte netwerk bestaat uit het Hoofdwatersysteem (HWS) en het Hoofdvaarwegennet (HVWN). Van belang voor een optimale inzet en maatschappelijk verantwoord beheer is een nauwe afstemming tussen het beheer van beide deelnetwerken. De noodzaak wordt onderstreept door het gezamenlijk gebruik van hetzelfde netwerk.

Schematisch ziet het onderscheid enerzijds en de samenhang anderzijds er als volgt uit.

Watermanagement	GEBRUIK		Verkeersmanagement Nat
	Overige gebruiksfuncties	← → Scheepvaart	
Watermanagement	WATER (peil, kwaliteit, verdeling en calamiteiten)		Watermanagement
Infraproviding	BAK (keringen, kunstwerken, oevers en bodems)		Infraproviding

Geredeneerd vanuit de bak (bodems, oevers, kunstwerken) of wel de fysieke infrastructuur geldt dat de infraprovider zowel de belangen behartigt van de vaarwegfunctie als van de waterhuishoudkundige functies.

De verkeersmanager nat/scheepvaartmanager heeft vanuit de scheepvaartfunctie oog voor zowel wensen ten aanzien van de infrastructuur (diepte, breedte) als ten aanzien van het water (peil, stroomsnelheid).

De watermanager richt zich enerzijds op peil, aan- en afvoer van water, waterkwaliteit, enz. en anderzijds op het gebruik. Behalve een belang als veiligheid en een waterstand die leidt tot voldoende vaardiepte voor de scheepvaart heeft de watermanager ook een rol ten aanzien van andere belangen. In zoverre is de waterbeheerder (i.c. de regisseur geadviseerd door o.a. de watermanager) gehouden aan het evenwichtig afwegen van de diverse belangen.

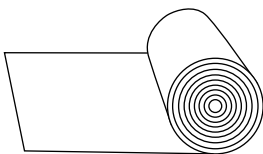
Duidelijk is dat het vraagt om regie om de taken van infraprovider, watermanager en verkeersmanager nat optimaal in te vullen.

Intermezzo

Peilbeheer als voorbeeld: de beheerder van het IJsselmeer zal met meerdere belangen rekening moeten houden bij het vaststellen van het IJsselmeerpeil. Zo zal de scheepvaart liever een wat hoger peil hebben om ook met diepstekende schepen de sluisen in de afsluitdijk te kunnen passeren. Voor de veiligheid is juist een wat lager peil wenselijk zeker in de winter, terwijl de natuurbeheerder graag een wisselend peil ziet met hogere waterstanden in najaar en winter en lagere in voorjaar en zomer. Een keuze op basis van maatschappelijke kosten en baten is nodig.

3.2 De rol van de watermanager

Wat is de rol van de watermanager in een regionale dienst?



Kort samengevat het volgende:

De RD staat als organisatie voor de taken watermanagement, verkeersmanagement en infraproviding. De regisseur stemt dit op elkaar af. De watermanager adviseert over die beheerstaken in het watermanagement die nodig zijn om optimaal de maatschappelijke belangen verbonden aan het natte hoofdwatersysteem te kunnen dienen.

De watermanager heeft als opdracht verbetering van werkprocessen in de RD ten bate van:

- 1) de publiekgerichtheid van de RD: RWS kent betrokken partijen en hun belangen, maakt een expliciete belangenafweging, communiceert helder, benut kansen voor samenwerking;
- 2) het optreden als één RWS (interne samenwerking), vanuit samenhang in het stroomgebied (externe samenwerking);
De meerwaarde van de watermanager moet zichtbaar worden in externe verbetering (publiekgerichtheid, samenwerking) door interne prikkel en enthousiasme (mens- en procesgericht). Dus geen opdrachtgevende of hiërarchische rol;
De watermanager formuleert op basis van ideeën van het publiek en de eigen organisatie speerpunten (waar valt de meeste winst te behalen), acties (snelle successen, aanpassing werkprocessen, prikkelen van de eigen organisatie) en bereidt hierover besluitvorming voor in opdracht van de regisseur. Hij stemt dit binnen de RD af met de infraprovider en verkeersmanager. Binnen RWS stemt hij af met watermanagers binnen het stroomgebied en landelijk.

3.3 Samenhang rollen netwerkmanagement nat

Zoals in de "Notitie rollenmodel netwerkmanagement, 10 mei 2004" beschreven zijn de rollen infraprovider, watermanager en verkeersmanager weliswaar te onderscheiden, maar niet te scheiden.



Het beheer van het natte netwerk zal immers naar de gebruiker toe samenhang moeten vertonen. De infraprovider, de waterbeheerder en de verkeersmanager hebben alle drie een weliswaar te onderscheiden rol in de afweging waarbij de wensen van de belangen die spelen afgewogen moeten worden. De meerwaarde zit in het samenspel, de valkuil is verkoking. Dit onderstreept het belang van de regisseur als coördinator en knopendoorhakker.

3.4 De positie en plaats van de watermanager in de RD

Voor de positie van de watermanager in RD, die uiteraard samenhangt met de rol en positie van de infraprovider en verkeersmanager, is allereerst van belang wat er van hem/haar wordt verwacht. Het voorgaande maakt duidelijk dat de watermanager in de eerste plaats staat voor een op het publiek en samenhang gericht werkproces, met een expliciete belangenafweging voorzover het gaat om vragen van waterkwaliteits- en kwantiteitsbeheer. De lijn moet de afweging maken, de watermanager stimuleert en waakt over publiekgerichtheid, samenhang en expliciete belangenafweging. Beide rollen vereisen een onafhankelijke positie in de dienst op centraal niveau, waarbij voldoende regelmatig contact met de regisseur essentieel is. Dit pleit ervoor de watermanager deel uit te laten maken van de staf van de natte directie.

3.5 De landelijke watermanager

De landelijke watermanager heeft drie hoofdtaken:

De **eerste hoofdtak** is het mede uitzetten van de hoofdlijnen van uitvoeringsbeleid voor de komende jaren op basis van het vigerende rijksbeleid (incl. paradigmawisselingen DGW) binnen de randvoorwaarden van de ter beschikking staande middelen. Centraal daarin staat de gedachte van publieksgericht netwerkmanagement waarin gebruikers en belanghebbenden centraal staan

De **tweede hoofdtak** heeft betrekking op bijzondere situaties: een coördinerende rol met name bij calamiteiten, bij perioden met watertekorten of bij hoog water. Hierbij is de landelijke watermanager nadrukkelijk in beeld als gedelegeerd verantwoordelijke van het bestuur RWS als het gaat om de te nemen beslissingen

De **derde hoofdtak** is de zorg voor een samenhangende

uitvoeringspraktijk rijksbeheer enerzijds en een evaluatie anderzijds.

Het verantwoordelijk zijn voor de genoemde drie taken betekent niet per definitie ook uitvoeren ervan maar wel het initiëren en faciliteren daar waar nodig.

Essentieel is dat het stroomgebieden (inter)nationaal samenhangend worden beheerd.

Intermezzo De Noordzee

De Noordzee is een open gebied dat sterk wordt beïnvloed door processen die zich afspelen op een internationaal schaalniveau. Het internationale beleidskader hiervoor is neergelegd in meer dan 20 internationale verdragen en EU richtlijnen die op de Noordzee van toepassing zijn. Qua rechtsmacht is er een onderscheid tussen de territoriale zee en de Exclusieve Economische Zone. In de EEZ heeft Nederland als kuststaat slechts een beperkte rechtsmacht. In het stappenplan EEZ van 2003 is aangegeven op welke wijze en welke termijn de wettelijke bescherming van het zeegebied van de EEZ gestalte krijgt. *Tot nationale wetten van toepassing zijn in de EEZ fungeert de Wet Beheer Rijkswateren waarvoor RWS/directie Noordzee bevoegd gezag is als een "rijkswet" waarin alle rijksbelangen worden afgewogen. De WBR vormt als het ware een vangnet ook voor nieuwe niet voorziene activiteiten.*

Bestuurlijk heeft alleen de rijksoverheid verantwoordelijkheden en bevoegdheden op de Noordzee, omdat de Noordzee niet provinciaal of gemeentelijk is ingedeeld. De Minister van Verkeer&Waterstaat is in dat kader coördinerend minister voor de Noordzee. In het verlengde hiervan fungeert directie Noordzee als een coördinerend beheerder, die op het niveau van rijksbeheerders probeert samenhang te brengen in het sectorale beleid. *Naast de "traditionele" beheerdersrol heeft DNZ daarmee een integrerende rol die men op het land veelal bij de provincies ziet. Dit leidt op het gebied van watermanagement deels tot extra taken, deels tot een andere taakinvulling. Hieronder valt het 1 loket richting externe doelgroepen dat DNZ namens alle rijkspartners invult, het schrijven van het integraal beheerplan Noordzee en het coördineren van het gezamenlijke beheerdersoverleg. Verder zijn vanuit deze filosofie met VROM (Wet milieubeheer) en LNV (NB-wet) gesprekken gaande of afgerond om de bevoegd gezag rol voor alle wetten publieksgericht te laten plaatsvinden via 1 loket voor het bevoegd gezag bij RWS.*

4. Visie op hoofdlijnen

4.1 De grote landelijke vragen

Drie opgaven: WB21 – KRW – Natura 2000

Waterbeheer in de 21e eeuw (WB21) en de EU-Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn, evenals ze dat zijn voor de regionale wateren, bepalende elementen in de agenda van de Rijkswaterstaat als beheerder van het landelijk waterhuishoudkundig hoofdsysteem. Daarbij dienen de EU Vogel- en Habitatrichtlijn (Natura 2000) in Nederland te worden geïmplementeerd.

WB21 richt zich niet alleen op een duurzame veiligheid tegen overstromingen en het voorkomen van wateroverlast, maar ook op optimalisatie van het waterbeheer in droge perioden.

Daarnaast speelt het waterbeheer een belangrijke rol in ontwikkelingen op andere beleidsterreinen. Een belangrijk element daarvan vormt de invulling van Natura 2000, via de doorwerking van de Vogel- en Habitatrichtlijn naar het waterbeheer. Deze richtlijnen dienen geïmplementeerd te worden in Nederland o.m. door het vaststellen van de na te streven natuurdoelen en het maken van beheersplannen voor de aangewezen (NB-wet) Speciale Beschermingszones (SBZ). 19 van deze SBZ (>70% van het aangewezen oppervlak) zijn in beheer bij de Rijkswaterstaat.

Veiligheid, wateroverlast en watertekort

Veiligheid tegen overstroming

De hoogwaters van de rivieren en regionale wateroverlast tijdens de laatste jaren van de vorige eeuw leidde tot de bewustwording, dat het gevoerde beleid onvoldoende was vanuit het oogpunt van de gewenste veiligheid tegen overstromingen en beperking van schade wateroverlast

Klimaatverandering versterkt de vragen voor de toekomst

Belangrijke projecten die de komende jaren aandacht vragen zijn:

- Uitvoering PKB Ruimte voor de Rivier
- Maaswerken en Veiligheid Maas
- Zwakke schakels kust
- Vergroting spuicapaciteit sluizen Afsluitdijk
- Toekomstig peilbeheer IJsselmeer gericht op meegroeien met de zee.

Een vraagstuk voor de langere termijn betreft de afvoerverdeling Rijntakken in de toekomst.

wateroverlast en watertekort

De opgave voor de beperking van de wateroverlast ligt met name bij de waterschappen door toepassing van de trits 'vasthouden-bergen-afvoeren' en de hiervoor benodigde zoektocht naar meer ruimte voor water.

Niettemin geldt daarbij dat de relatie van de regionale watersystemen met de rijkswateren van belang zijn. In extreme omstandigheden mogen de rijkswateren niet de kritische factor zijn. Dit vereist per gebied een goede afstemming tussen maatregelen in het regionale systeem en in het hoofdsysteem.

Naast teveel aan water zal de komende jaren ook de aandacht gericht moeten zijn op watertekorten of optimale waterverdeling in droge perioden. Met name het vraagstuk van verzilting vraagt daarbij aandacht.

Hoewel de droogtestudie leert dat grote investeringen nu niet rendabel zullen zijn, vragen zowel de ontwikkeling van de sectoren zoals de landbouw (Westland, Boskoop, bollenstreek) en belangen zoals de koelwatervoorziening langs Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal in relatie tot andere belangen zoals de scheepvaart, om een heldere beheersvisie in kritische perioden.

Dilemma's/aandachtspunten:

- beheersvragen bijzondere omstandigheden
- klimaat, zeespiegelstijging

Benodigde actie:

- wateropgave rijkswateren
- relatie met onderliggend netwerk
- afvoerverdeling Rijntakken in de toekomst
- zout/zoet problematiek: voorkomen verzilting Hollandse IJssel; alternatieve aanvoerroutes; Zuidelijk Deltabekken
- optimalisatie beheer in droge perioden; vergroten zoetwatervoorraad IJsselmeergebied
- waterverdeling bij lage afvoeren

KRW:Europese Kaderrichtlijn Water

De EU-Kaderrichtlijn water betekent een intensivering van de verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van de watersystemen (waterlichamen) De artikel 5 rapportages geven een beeld van de knelpunten in de huidige situatie. Belangrijkste aandachtspunten ook internationaal gezien vormen de verontreiniging door diffuse bronnen, m.n. vanuit de landbouw, en herstel/verbetering van de hydromorfologische omstandigheden in de watersystemen. De komende jaren zal het maatregelenprogramma worden ingevuld.

Dilemma's/aandachtspunten:

- relatie KRW-maatregelenprogramma met de vraagstukken van veiligheid en wateroverlast en met de Natura 2000 opgave
- afstemming internationaal

Benodigde actie:

- bepalen win-win mogelijkheden van afgestemde maatregelenpakketten
- verbeteren relatie hoofdsysteem regionale systemen
- gebiedsgerichte samenwerking

Natura 2000: Natuur en water

Naast de gebruikelijke eisen samenhangends met gezonde watersystemen vormt met name het Europese programma Natura 2000 een sterke impuls op het terrein van de instandhouding en ontwikkeling van natte natuur. Waterbeheer is één van de dragende processen voor het realiseren van de natuurdoelen van de overheid. Duidelijk zal moeten zijn welke wensen/eisen randvoorwaarden hieruit voortvloeien voor het beheer van het landelijke waterhuishoudkundig hoofdsysteem in relatie tot de regionale systemen. De vaststelling van de doelen zal moeten gebeuren na afweging van en in samenhang met de andere belangen en de haalbaarheid zal daarbij een relevant aspect zijn. De uitvoering zal volgen uit de uiteindelijk te realiseren doelen, waarbij de waterbeheerder verantwoordelijk zal zijn voor de afgesproken waterstaatkundige randvoorwaarden. Opgaven die hieruit en uit reeds bestaande programma's voortvloeien:

- rivieren: ontwikkelen integrale visie op de ontwikkeling van natuur in het rivierengebied, sterkere uitwisseling hoofdstroom en uiterwaarden;
- IJsselmeer 3000 ha nieuwe natuur; natuurvriendelijke oevers
- Zuidelijk Deltabekken: complexiteit hydromorfologische processen; estuariene dynamiek, zandhonger Oosterschelde;
- herstellen zoet-zout gradiënten
- stroomlijn

Dilemma's/aandachtspunten:

- heldere afbakening taken waterbeheerder en natuurbeheerder bij het beheer van natuur in de Rijkswateren

Benodigde actie:

- ontwikkelen operationele beheersvisie natuurwaarden
- ontwikkelen visie op landschappelijke, culturele en archeologische belang van de rijkswateren
- visie omgaan met zandhonger Oosterschelde
- vergroten samenhang deltawateren
- toekomst Volkerak - Zoommeer

Overig functies en (economische) belangen

Nederland als waterland kent diverse belangen die van groot economisch waarde zijn.

De scheepvaart is voor voldoende vaardiepte in belangrijke mate afhankelijk van de beheersactiviteiten van de waterbeheerder. Verbetering en vergroting van de transportmogelijkheden voor de scheepvaart vindt dan ook voortdurend plaats (bijv. Verdieping

Westerschelde).

Echter ook andere sectoren verdienen vanuit economisch oogpunt steeds meer aandacht. De recreatiesector is in toenemende mate een sector die economisch van belang is. Het vraagt van de waterbeheerder een open oog voor deze ontwikkeling. Andere belangrijke sectoren vanuit economisch oogpunt zijn landbouw en visserij.

Naast het gebruik door economische sectoren vormt het water een belangrijke en rijke bron van gebruik die beschermd en waar nodig verder ontwikkeld moet worden. Voor een belangrijk deel zal de uitvoering van de KRW de nodige bescherming bieden. Daarnaast kunnen bepaalde gebruiksvormen andere eisen stellen waar de waterbeheerder oog en oor voor moet hebben. Met name zal het daarbij gaan om de functies drinkwater, zwemwater en sportvisserij. Voor drinkwater is daarbij de internationale afstemming in Rijn-, en Maaskader van groot belang.

Dilemma's/aandachtspunten:

- belangen onvoldoende expliciet in beeld bij de waterbeheerder

Benodigde actie:

- ontwikkelen van een beheersvisie op de functies (o.a. koelwater, recreatie, waterkracht) en belangen (o.a. natuur en landschap) van de diverse watersystemen
- economische potenties hoofdwatersysteem

Oppervlaktewater als koelwater

De droge en warme zomer van 2003 heeft duidelijk gemaakt dat een herbezinning op het gebruik van oppervlaktewater als koelwater noodzakelijk is. Nadat nieuwe richtlijnen en normen zijn ontwikkeld en vastgesteld in het LBOW zal een vertaling gemaakt moeten worden naar de diverse watersystemen. Met name geldt dit voor het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal.

Dilemma's/aandachtspunten:

- concretisering koelwaterbeleid
- doorwerking klimaatverandering

Benodigde actie:

- toekomstvisie aanpak koelwaterlozingen ARK/NZK

Beleving van water

Water speelt in mooiste waterland ter wereld (of zijn we dat nog niet) een belangrijke rol in de beleving van de mensen. Naast de recreatieve functie komt dit onder meer tot uitdrukking in de ecologische en natuurfunctie van wateren. Daarnaast is echter ook de landschappelijke kwaliteit een belangrijk element dat mede bepalend is voor de uitoefening van de taak van de waterbeheerder. Onderdeel daarvan vormt de culturele waarde waaronder de archeologische elementen van belang zijn.

Dilemma's/aandachtspunten:

- heldere visie op rol waterbeheerder bij belevingsaspecten van de wateren

Benodigde actie:

- ontwikkelen visie op landschappelijke, culturele en archeologische belang van de rijkswateren

4.2 Het dagelijks beheer

Bescherming tegen overstromingen, de beschikking over voldoende en schoon water en waterbodems en het waarborgen van de met watersystemen samenhangende ecologische functies zijn de belangrijkste doelen voor het watermanagement

Onderscheid kan worden gemaakt tussen het actieve beheer van het watersysteem bestaande uit water, bodems, oevers en kunstwerken en het passieve beheer in de vorm van regulering van het gebruik door o.m. vergunningverlening en handhaving van de verschillende water- en milieuwetten.

Wat dit laatste betreft zijn professionaliseringsprojecten ingezet om de uitvoering op het gewenste niveau te brengen. Tegelijkertijd dient implementatie van IPPC afspraken in Europees verband plaats te vinden evenals het verminderen van de administratieve lasten door aanpassing van de meet- en rapportagevoorschriften in de vergunningen.

Met name voor de niet-milieuwetgeving lijkt een inhaalslag gewenst.

Belangrijk element van het dagelijks beheer vormt de monitoring en bewaking van de waterkwaliteit en de informatievoorziening van de gebruikers, zoals (via de provincie) in het geval van zwemplaatsen in oppervlaktewateren

Basis voor het uitvoeren van de taken in het dagelijks beheer in normale en bijzondere omstandigheden vormt de planvorming incl. de calamiteitenplannen

het operationale beheer in normale omstandigheden

Het dagelijkse actieve beheer van de watersystemen is vooral gericht op peilbeheer en afvoerdeling. Daartoe wordt gebruik gemaakt van de regelkranen in het systeem zoals stuwen in Rijn en Maas, de Haringvlietluis en de spuisluisen in Afsluitdijk en spuisluis en gemaal IJmuiden in het Noordzeekanaal. De sluisen en stuwen reguleren de waterbeweging onder normale omstandigheden en bij afwijkende waterstanden zoals bij hoge en lage rivierafvoeren.

bijzondere omstandigheden:

Naast de regelkranen voor normale omstandigheden zijn in bijzondere omstandigheden voor de bescherming tegen hoog water een aantal voorzieningen voorhanden zoals de Maeslantkering in de Nieuwe

Waterweg, de Hartelkering, de stormvloedkering in de Hollandsche IJssel.

Met name de toetsing van de waterkeringen in 2006 heeft helder gemaakt dat de object- en systeemgegevens onvoldoende op orde zijn. Bij incidenten en calamiteiten treedt de crisisorganisatie in werking. In oktober 2006 is door de Adviescommissie Water extra de aandacht gevraagd om Nederland voldoende voorbereid te laten zijn op perioden met extreem hoog water. De verwachte gevolgen van de klimaatverandering spelen hierbij uiteraard een belangrijke rol. Belangrijk is ook het adequaat optreden bij milieu-incidenten zoals calamiteuze lozingen (bijv. bij brand of bij scheepsongevallen, morsingen of illegale lozingen).

Dilemma's/aandachtspunten:

- ontbreken van een heldere visie op de rol/invloed van wettelijke instrumenten op de bijdrage aan het bereiken van de beheersdoelen
- object- en systeemgegevens onvoldoende op orde
- Kennisontwikkeling watersystemen

Benodigde actie:

- versterken primaire en secundaire waterkeringen
- er voor zorgen dat het beheer op orde is en adequaat kan worden uitgevoerd ook in situaties met extreem hoog water
- verder uitwerken uniforme primaire processen (UPP)
- corporate informatie-uitwisseling (kennismanagement, van elkaar leren)
- heldere kaders voor gebruiksfuncties (WBR)
- kaders voor automatisering bediening waterhuishouding
- tijdig inspelen op veranderend beleid en regelgeving
- evaluatie output beheer en doorwerking daarvan in outcome
- versterken kennis watersystemen

4.3 Relatie met de omgeving (samenwerking met bestuurlijke partners)

Integraal waterbeheer richt zich op een samenhangend beheer van de watersystemen in relatie met de omgeving. Dat vereist afstemming zowel binnen het waterbeheer als afstemming met andere beleidsterreinen, zoals in het bijzonder de ruimtelijke ordening, het natuurbeleid en het milieubeleid. Die afstemming, al of niet uitmondend in bestuurlijke afspraken of overeenkomsten vindt niet altijd plaats of wordt per gebied soms anders ingevuld. Van belang is ook op dit terrein als Rijkswaterstaat één gezicht naar buiten te presenteren. In de eerste plaats geldt dat afstemming met de waterschappen als mede-waterbeheerders essentieel is. Daarnaast echter zal ingespeeld moeten worden op de rol van rijk, provincies en gemeenten op andere beleidsterreinen, in het bijzonder de ruimtelijke ordening.

Een voorbeeld van het vormgeven van de relatie water – ruimtelijke ordening is te vinden binnen RWS Zuid-Holland waar gewerkt aan het opstellen van een ruimtelijk beeld. Het ruimtelijk beeld is een weergave op kaarten van de streefbeeld en de mogelijkheden voor initiatieven van derden in het buitendijks gebied. Met het ruimtelijk beeld worden ruimteclaims tussen de verschillende afdelingen en gebruiksfuncties afgestemd en het ruimtelijk beeld geeft goed toegankelijke, visuele informatie over het huidige en de toekomstige benutting van het beheersgebied ten behoeve van het dagelijks beheer.

Ook voor bijvoorbeeld het IJsselmeergebied geldt dat een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van het gebied een heldere visie vraagt op de verdere inrichting van de wateren. In de Integrale Visie IJsselmeergebied heeft het rijk aangegeven de openheid, de aanwezige natuurlijke hulpbronnen en de cultuurhistorie te willen behouden. Verdere ontwikkeling van het gebied – er zijn diverse plannen - zal hier binnen moeten passen of de visie – dei is doorvertaald naar de Nota Ruimte- zal moeten worden aangepast.

Ook voor de waterkwaliteit geldt dat samenwerking noodzakelijk en vanzelfsprekend is. Dit betreft bijvoorbeeld de belasting vanuit diffuse bronnen die deels van bovenstrooms of vanuit aanliggende gebieden wordt aangevoerd. Waar het bij de met de waterbeheerders afgesloten waterakkoorden vooral gaat om afspraken over aanvoer en afvoer van water zijn de afspraken ten aanzien van de blauwe knooppunten breder in de zin dat ook afspraken over waterkwaliteit en afspraken met provincies en gemeenten over ruimtelijke plannen in een bestuursakkoord kunnen worden vastgelegd.

Voor een onderwerp als vismigratie geldt dat slechts een gecoördineerde aanpak tot resultaten kan leiden.

Onderdeel van de afstemming met de omgeving is uiteraard het internationaal overleg in de diverse stroomgebieden en het afstemmen tussen de beheerders aan twee zijden van de landsgrenzen.

Belangrijke in de samenwerking op alle niveaus is een goede informatie voor gebruikers en belanghebbenden.

Integrale gebiedsvisies

Water vormt een van de elementen van de leefomgeving. In veel gevallen is er een nauwe samenhang is van het waterbeheer met andere elementen van het omgevingsbeheer. Dit betekent dat regelmatig bij integrale projecten deelname van de waterbeheerder gewenst en vereist is. Een voorbeeld hiervan is de integrale gebiedsproject Hollandse IJssel, waarbij de waterbeheerder bijdraagt door sanering van de sterk vervuilde waterbodems. Essentieel bij het gezamenlijk met andere overheden vormgeven van integrale gebiedsvisies is dat de problematiek duidelijk breder is dan de vraagstukken van het waterbeheer. Een aansprekend voorbeeld hiervan vormt de samenwerking bij de integrale inrichting van de Veluwerandmeren (IIVR).

Dilemma's/aandachtspunten:

- heldere visie op inzet regionale diensten bij integrale gebiedsgerichte projecten.

Benodigde actie:

- versterken samenwerking met waterschappen, provincies, gemeenten met name gericht op inrichtingsvraagstukken (R.O)
- visie op ruimtelijke kwaliteit rivierengebied en ruimte voor bouwen in buitendijkse gebieden
- samenwerking op terrein handhaving
- samenhangende visie op hoofdsysteem en regionale systemen

4.4 Publieksgericht watermanagement

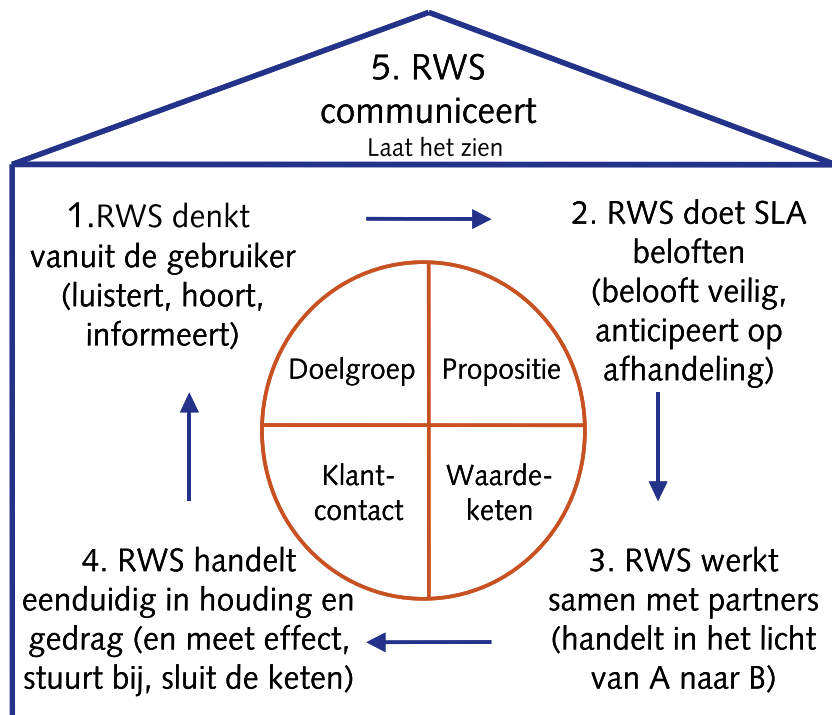
Het waterbeheer richt zich op een groot aantal belangen. Bescherming van de maatschappij tegen overstromingen en tegen wateroverlast heeft een hoge prioriteit en dient het belang van velen zoals de burger, de industrie de landbouw, enz.

Daarnaast heeft de watermanager te maken met een veelheid aan functies en belangen en daarmee met diverse gebruikers en belangengroeperingen.

Waar in toenemende mate bij de uitvoering van Rijksbeleid de belanghebbenden tijdig worden betrokken zal de watermanager open oog moeten hebben voor tot nu toe minder prominent aanwezige belangen.

De aanpak zoals geschetst in het publiekshuis is daarbij leidend:

“Binnen het politieke kader zijn de diverse doelgroepen in kaart gebracht (publiekswaardenmodel) en vertaald naar beloften (propositie). Voor de realisatie van Publieksgericht Netwerkmanagement werkt RWS samen met partners (waardeketen) en handelt RWS eenduidig in houding en gedrag (klantcontact).”



Dilemma's/aandachtspunten:

- wat betekent publieksgericht netwerkmanagement voor de uitvoering van het watermanagement door de regionale diensten van Rijkswaterstaat

Benodigde actie:

- concretisering van de RWS-netwerkvisie en vertaling naar de het omgaan met de diverse gebruikers en belangen
- regionale uitwerking van de netwerkvisie
- heldere visie op communicatie en informatie
- regionale uitwerking van de voor watergerelateerde vergunningen
- ontwikkelen/ operationaliseren gebruikersonderzoeken en klantenpanels (zie Trendcatcher NH)
- één loket voor watergerelateerde vergunningen
- vormgeven helpdesk water incl. optimale internet-inzet
- werken volgens de aanpak van het publiekshuis

5. Uitwerking voor het Hoofdwatersysteem

5.1 Dynamisch beheer van de Rijntakken



De grote vragen

De Rijn is in beweging. In de afgelopen honderd jaar is door een bevolkingstoename en een sterk veranderd landgebruik langs de Rijn de rivier steeds verder ingesnoerd. Door de gestegen welvaart en de steeds hogere dijken zijn daarentegen de risico's toegenomen. Daarnaast zien we de afgelopen jaren het besef dat klimaatverandering een belangrijke invloed kan hebben op de rivier, verder is toegenomen. Dit resulteert in veel trajecten voor duurzame ontwikkeling die de rivier op dit moment op scherp zetten. Natuurlijk is dit ook op het gebied van ontwerp en beheer een grote uitdaging voor de rivierbeheerder. In de periode tot 2015 zullen er langs de Rijntakken een flink aantal projecten worden uitgevoerd met als doel de veiligheid tegen overstromingen te vergroten. De uitvoering van deze projecten vragen om samenwerking met partijen in de regio en een grote capaciteit bij Rijkswaterstaat. Het zal de kunst zijn om de verschillende projecten op een slimme wijze uit te voeren, zodat daar waar mogelijk synergie kan worden behaald door aan te sluiten bij ontwikkelingen in het gebied en grondstromen eenvoudig geregeld kunnen worden. Naast Natura 2000, waarbij grote delen van het rivierengebied is aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied, stelt de Kaderrichtlijn Water dat in 2015 (te verlengen tot uiterlijk 2027) voor alle oppervlaktewateren de goede chemische en ecologische toestand bereikt zal moeten zijn. Om dit te bereiken is de eerste mijlpaal om in 2009 een stroomgebiedbeheerplan op te stellen. Hierbij dient een samenhangend maatregelenpakket te worden opgesteld in samenwerking met alle partners in het stroomgebied. Voor de ecologie liggen de kansen op verbetering met name in het eigen beheersgebied

en bijv. in de mogelijkheden om, daar waar mogelijk, mee te koppelen met projecten in het kader van de pkb Ruimte voor de rivier, waterbodemsaneringen en NURG. Voor de chemie zal, naast de eigen verantwoordelijkheid juist ook de samenwerking met bovenstroomse partners (regionaal en internationaal) cruciaal zijn om de doelstellingen te kunnen halen.

Jarenlang was het beheer van grote delen van de uiterwaarden in handen van agrariërs. In de winter leverde dit een kaal uiterwaardengebied op. Steeds meer verdwijnt het agrarisch gebruik in de uiterwaarden ten gunste van natuurontwikkeling door natuurorganisaties. Natuurorganisaties hebben een ander beheer dan agrariërs wat in meer struweel en bomen resulteert. Dit heeft in de winter een opstuwende werking. De uitdaging is als RWS (uitgewerkt in Stroomlijn) tezamen met de gebruikers van de uiterwaarden tot een gezamenlijk veilig, natuurlijk en betaalbaar beleid te komen voor het beheer van de uiterwaarden. De spanning en daarmee ook de uitdaging zit natuurlijk in het samenbrengen van doelstellingen uit de PKB ruimte voor de Rivier, de Wet Beheer Rijkswaterstaatwerken (de veiligheid) en de doelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water en Natura 2000 (waterkwaliteit en ecologie).

Om het watermanagement van de Rijntakken goed uit te kunnen voeren, zijn overal in de rivier objecten zoals stuwen en kribben en andere oeverbescherming geplaatst. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het beheer van deze objecten. Ten tijde van teruglopende beheerbudgetten is het de uitdaging deze objecten duurzaam te beheren en gesteld te staan voor het beheersen van calamiteiten. Dit vraagt om innovatieve werkwijzen.

Voor de vergunningverlening en handhaving ligt de focus op de milieurisico's, de versterking van de professionaliteit en de loketfunctie.

Het dagelijks werk

Bescherming tegen overstromingen, de beschikking over voldoende en schoon water en waterbodem en het waarborgen van de met watersystemen samenhangende ecologische functies zijn de belangrijkste doelen voor het watermanagement van de Rijn. De watermanager levert een bijdrage aan het reguleren van de diverse gebruiksmogelijkheden van de natte infrastructuur, bijvoorbeeld lozingen, zwemmen, water onttrekken en bouwen. Ons werk wordt in belangrijke mate bepaald door nationale en internationale wet- en regelgeving en beleidsafspraken.

De Rijn wordt in Nederland gekenmerkt door zijn vele vertakkingen en groot uiterwaardengebied. Als sneeuwrievier zorgt de Rijn voornamelijk in de winter voor grote afvoeren. In de zomer kunnen er problemen ontstaan door te weinig of te warm water. De afvoerverdeling tussen Pannerdens Kanaal en Waal en stroomafwaarts tussen Nederrijn en IJssel wordt gestuwd. Een juiste afvoerverdeling is niet alleen ten tijde van hoogwater en laagwater van levensbelang maar ook voor de scheepvaart is dit o.a. voor de vaardiepte erg belangrijk. De Waal wordt gezien als de belangrijkste natte transportas in Nederland. Er

is in het watermanagement dan ook een belangrijke relatie met de infraprovider en de vaarwegbeheerder. Het benedenrivierengebied wordt gekenmerkt als overgangsgebied naar het zoute water van de Noordzee en natuurlijk als belangrijk overslag- en transportknooppunt in de haven van Rotterdam. Bij Lobith komt de Rijn ons land binnen, nauwe werkrelaties met Nordrhein-Westfalen en het verder bovenstrooms gelegen gebied van de Rijn behoren dan ook tot de dagelijkse werkzaamheden van het Rijn-watermanagement.

Water en de omgeving

De rivier en de ruimtelijke ordening om de rivier zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De RWS adviseert initiatiefnemers zoals gemeenten en provincies in de uitwaarden als het gaat om ruimtelijke plannen. Daarnaast worden alle bestemmingplannen in de uiterwaarden getoetst door Rijkswaterstaat. Het instrumentarium van de Wet Beheer Rijkswaterstaatswerken, heeft als doel de bestaande ruimte langs de Rijntakken te behouden. Er wordt in deze wet onderscheid gemaakt tussen activiteiten met een riviergebonden karakter en niet riviergebonden activiteiten. Deze wet heeft een belangrijke ruimtelijk ordenende functie. Naast het behoud van de bestaande ruimte is een doel de ruimte langs de rivieren te vergroten en daarmee het veiligheidsvraagstuk te beantwoorden (accommoderen van hogere afvoeren) De PKB Ruimte voor de Rivier heeft een tweeledig doel, naast veiligheid tegen overstromingen is de ruimtelijke kwaliteit een doel. Een flink aantal maatregelen worden gekoppeld aan woningbouw, stadspark of natuurontwikkeling.

Publieksgericht

Een divers palet aan gebruikers zoals de ontwikkeling aan het water, beroepsscheepvaart, pleziervaart, drinkwaterbedrijven, elektriciteitscentrales, natuurontwikkeling, zwemmers, wandelaars, agrariërs, fietsers en vissers kenmerkt de rivier en uitwaarden. Deze gebruikers worden betrokken bij het watermanagement van de Rijn, via de regionale overheden en partijen en waar relevant direct. Zo wordt bijvoorbeeld de voorbereiding voor de PKB Ruimte voor de Rivier uitgevoerd met behulp van medewerkers van provincies, waterschappen en de dienst landelijk gebied, en vindt via regionale Stuurgroepen onder leiding van de Provincies het Bestuurlijk Overleg met de Staatssecretaris plaats. Zo wordt de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water gecoördineerd via de Regionale Bestuurlijke Overleggen onder leiding van de provincies. Bij rivierprojecten in plan en uitvoeringsfase zoals de dijkteruglegging Lent en de Hondsbroekse Pley worden bewoners en bewonersorganisaties vanaf het begin betrokken. Gemeente, Waterschap, Kamer van Koophandel, bedrijven, natuur- en landbouworganisaties en bewonersinitiatieven zijn natuurlijke samenwerkingspartners in deze projecten. Bedrijven en bewoners in uiterwaarden hebben te maken met de waterbeheerder van de Rijntakken zodra het gaat om vergunningen en handhaving van lozingen of de uitbreiding/nieuwbouw van bebouwd oppervlak.

Het openen van één loket voor alle watergerelateerde vergunningen binnen Oost-Nederland wordt als publieksgericht doel geambieerd.

5.2 Stroming in de Maas



De grote vragen

In het stroomgebied van de Maas spelen de komende tien jaar enkele grote problemen die om een oplossing vragen. In de eerste plaats gaat het daarbij om droge voeten. De projectdirectie Maaswerken werkt hard om de veiligheidsopgave voor 2015 gerealiseerd te krijgen. Uit de Integrale Verkenning Maas (IVM) komt echter naar voren dat er, tengevolge van de klimaatverandering, meer maatregelen nodig zullen zijn om in de toekomst de veiligheid te kunnen garanderen. De belangrijkste vraag daarbij is de keuze van de oplossingsrichting: zetten we in op dijkverzwaring, rivierverruiming of retentie of gaan we liever fundamenteel anders om met de risico's? We verwachten dat de maatschappelijke discussie zich vooral zal toespitsen op de ontwikkelingen in de uiterwaarden en de ruimte die we daar met de WBR nog aan kunnen bieden.

Niet alleen hoogwater stelt ons voor een grote opgave. Ook het gebrek aan voldoende water in de zomer vraagt aandacht. Naar verwachting neemt het aantal extreem droge zomers toe. De vraag is, hoe we dan het water zo goed mogelijk over alle belanghebbenden kunnen verdelen. Dit betreft vooral de aanvoer van water naar het binnenland, bijvoorbeeld de Peel, en het handhaven van minimale peilen voor riviergebonden activiteiten zoals de scheepvaart (nodig voor schutten etc.) en natte natuur.

De verbetering van de waterkwaliteit en ecologie stagneert de laatste jaren. De rapportage "Karakterisering Nederlands Maasstroomgebied" (verplichting cf. artikel 5 KRW) uit 2004 laat zien dat in 2015 bij huidige

beleid in de Maas niet de gewenste goede chemische en ecologische toestand wordt bereikt. Vooral nutriënten, zware metalen, PAK's en bestrijdingsmiddelen vormen de probleemstoffen, met als belangrijkste bronnen de landbouw, rioolwaterzuiveringsinstallaties en het verkeer. Veel biologische, voor de rivier kenmerkende, soorten ontbreken. Het zal dan ook een uitdaging worden om hier vooruitgang in te boeken. Met betrekking tot ecologische ontwikkelingen zal het verder vooral gaan over de mogelijkheden om met name natte natuur te realiseren en te behouden.

Het dagelijkse werk

De dagelijkse praktijk van het watermanagement wordt in Limburg sterk bepaald door de kenmerken van het beheersgebied. Directie Limburg is een echte rivierbeheerder en beheert de Maas vanaf de Belgische grens bij Eijsden tot aan Hedel in Noord-Brabant, inclusief een aantal kanalen. De Maas is een typische regenrivier met de bijbehorende hoge afvoer in de winter en lage in de zomer. Omwille van de scheepvaart is de afvoer gestuwd. De Maas is slechts deels voorzien van dijken. De oevers zijn gevarieerd ingericht. In het verleden is veel grind en zand gewonnen, waardoor een groot aantal diepe plassen is ontstaan. De Maas is grensoverschrijdend en daardoor voor de aan- en afvoer van water en stoffen afhankelijk van de buurlanden. Het Nederlandse Maasstroomgebied kent relatief veel intensieve landbouw.

Onze beheersactiviteiten zijn te verdelen in het beheer van het eigendom en de regulering van het gebruik. Onder het beheer van het eigendom rekenen we vooral de onderhoudsmaatregelen (baggeren, maaien, beschoeien, stuwen, pompen) en aanlegprojecten (kades, natuurvriendelijke oevers, vistrappen, weerdverlaging, nevengeulen). De regulering van het gebruik omvat vergunningverlening en handhaving (in het kader van de Wvo, Wbr, Wm), toetsing van ruimtelijke plannen (watertoets) en in mindere mate bestuurlijke afspraken (calamiteitenplannen, waterakkoorden, afvoeroverdrag met Vlaanderen). Bij extreem hoog- of laagwater wordt een crisisorganisatie in werking gesteld en volgen we de draaiboeken voor calamiteitenbeheersing. In de toekomst hopen we, vanwege de Europese Kaderrichtlijn Water, ook steeds meer afspraken over de waterkwaliteit en ecologie te kunnen vastleggen.

Watermanagement en de omgeving

We worden ons steeds meer bewust van de afhankelijkheid van ons werk van de ontwikkelingen in de omgeving. Net als in de rest van Nederland werken we samen met gemeenten, provincies, waterschappen en belangenorganisaties om water op een duurzame manier ingebed te krijgen in de ruimtelijke plannen. Sinds enkele jaren vooral via de watertoets.

Ook vertegenwoordigen we de belangen van de water- en vaarwegbeheerder in relevante binnenlandse overlegstructuren, zoals de Provinciale Omgevingscommissie Limburg en Regionaal

Bestuurlijk Overleg Maas, en in grensoverschrijdende commissies, zoals de Internationale Maascommissie, het Vlaams-Nederlandse Grensmaas Overleg en diverse bilaterale commissies voor de zijrivieren. De komende jaren trachten we die inbreng nog meer expliciet af te stemmen op onze beheersverantwoordelijkheden. Meer concrete werkafspraken maken we binnen Nederland vooral ad hoc en internationaal in bilateraal beheerderoverleg met zowel Vlaanderen als Wallonië.

Publieksgericht werken

De omgeving wordt ook steeds meer betrokken bij de voorbereiding van onze eigen plannen en activiteiten. Waar we voorheen vrij autonoom beslissingen namen, kiezen we onze maatregelen nu in goed overleg. Maar niet alleen de overheden en belangenorganisaties zijn daarbij relevant. Ook het brede publiek kan een waardevolle gesprekspartner zijn. Steeds meer mensen zoeken in hun vrije tijd het water op, steeds meer mensen willen langs de Maas wonen, en dat dan ook nog zonder risico's op blootstelling aan vervuiling en overstroming. Watermanagement staat daardoor volop in de schijnwerpers.

Directe contacten met het publiek scherpen ons inzicht in de specifieke wensen van de verschillende gebruikers. Alleen op die manier kunnen we maatwerk leveren. Zo is het loket voor vergunningen klantvriendelijker gemaakt, en denkt het publiek mee over de inrichtingsvarianten van een aantal natuur- en veiligheidsprojecten langs de Maas zoals Keent, Hemelrijkse waard en Batenburg. Bij de Integrale Verkenning Maas is het publiek zelfs al eerder betrokken, in een stadium waarin de oplossingsrichting voor de nieuwe hoogwaterknelpunten nog moet worden vastgesteld.

In de nabije toekomst zullen we, net als in het beheer van de wegen en vaarwegen, ook in het beheer van het water steeds meer gebruik gaan maken van gebruikersonderzoeken en klantenpanels.

5.3. De dynamiek van de Noord-Brabantse en Midden-Limburgse kanalen



De grote vragen

De centrale vraag voor de Noord-Brabantse en Midden-Limburgse kanalen luidt: Hoe krijgen en houden we het kanalenstelsel op orde als duurzaam watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten? Hierbij zal de rol van Watermanagement zich richten op grote infrastructurele projecten die op stapel staan. Zo zullen in de nabije toekomst de sluisen 4,5 en 6 en 10 en 12 op de Zuid-Willemsvaart maar ook sluisen II en III op het Wilhelminakanaal aangepakt worden. Verder vormt het nieuwe stuk kanaal de omlegging van de Zuid-Willemsvaart rondom 's-Hertogenbosch een grote uitdaging om het watermanagement samen met de omgeving vorm te geven.

Verder zal RWS NB gezamenlijk met de omgeving moeten kijken naar de aan en afvoer van het water van het kanalenstelsel tot in de haarvaten van het systeem.. Hierbij zal ook wateroverlast moeten worden aangepakt en zal de problematiek van aanvoer vanuit de waterschappen naar het stelsel met de betrokken waterschappen worden gecommuniceerd. Dit betekent o.a. dat risico's in beeld moeten worden gebracht en dat de betrokken beheerders beschikken over goede calamiteitenplannen en beheerplannen die zijn afgestemd met de omgeving. Tevens speelt de vraag hoe de afspraken met betrekking tot de wateraanvoer uitgevoerd worden zodanig dat de natte natuurepels zoals de Grote Peel gevoed kunnen blijven worden. Ook de vraag hoe samen met omgeving gezocht kan worden naar alternatieven van de wateraanvoer, om in de toekomst de aanvoer van het gebiedsvreemde water te verminderen speelt een belangrijke rol. In een vernieuwd Waterakkoord MLNBK zullen bovenstaande zaken opgepakt worden.

Verder zullen gezamenlijk met de betrokken provincies de taken met betrekking tot de verdringingreeds en de ruimtelijke vragen die daarbij aan de orde zijn moeten worden opgepakt. Hierbij is een belangrijk issue dat water mede de ruimtelijke ontwikkeling moet sturen.

Verbetering van ecologie en waterkwaliteit stagneert en zal aandacht blijven vragen. De KRW zal hierbij leidend zijn. Binnen het stroomgebied zullen we de waterkwaliteit en het ecologische leven moeten verbeteren. Kansen hierbij moeten worden gezocht in vaststelling van blauwe knooppunten en binnen de vernieuwing van het Waterakkoord MLNBK.

Dagelijks werk

De dagelijks praktijk van het watermanagement wordt in NB sterk bepaald door de karakterisering van de kanalen. De Noord-Brabantse en Midden-Limburgse kanalen hebben een eigen dynamiek die sterk bepaald wordt door de scheepvaart en de afvoer van het water. Daarnaast is op het grootste gedeelte van het kanalenstelsel sprake van gedeeld beheer. De Waterkwantiteit en nautische zaken zijn in beheer bij Rijkswaterstaat Noord-Brabant en de waterkwaliteit ligt bij 3 verschillende waterschappen.

De komende jaren zal door de diverse veranderingen binnen het watersysteem de nadruk nog meer gelegd gaan worden op de functie scheepvaart. Het is van groot belang hier de watermanagement taak goed in te verwoorden. Hier ligt dus een grote uitdaging om het watersysteem nog robuuster te maken. Naast het verbreden van het kanaal, vergroten van de sluizen en de aanleg van nieuwe waterwegen (o.a. omlegging Zuid-Willemsvaart 's-Hertogenbosch) gaat het beheersgebied ook veranderen. Per 1 januari 2007 maken de Limburgse kanalen deel uit van het beheer van de dienst Noord Brabant. Verder is in 2006 een onderzoek ingesteld naar de ontwikkelingen rondom de waterwet en de consequenties die dit hoogstwaarschijnlijk heeft ten aanzien van het gedeelde beheer. Onze beheersactiviteiten zijn te verdelen in het beheer van het eigendom en de regulering van het gebruik. Onder het beheer van het eigendom rekenen we vooral de onderhoudsmaatregelen en aanlegprojecten. De regulering van het gebruik omvat vergunningverlening en handhaving (in het kader van de Wvo, Wbr, Wm), toetsing van ruimtelijke plannen (watertoets) en in mindere mate bestuurlijke afspraken (calamiteitenplannen en waterakkoorden). Bij extreem hoog- of laagwater wordt een crisisorganisatie in werking gesteld en volgen we de draaiboeken voor calamiteitenbeheersing.

Watermanagement en de omgeving

We worden ons steeds meer bewust van de afhankelijkheid van ons werk van de ontwikkelingen in de omgeving. Net als in de rest van Nederland werken we samen met gemeenten, provincies, waterschappen en belangenorganisaties om water op een duurzame manier ingebed te krijgen in de ruimtelijke plannen. Hierbij speelt de watertoets ook een rol.

Ook vertegenwoordigen we de belangen van de water- en vaarwegbeheerder in relevante provinciale en binnenlandse overlegstructuren. De komende jaren trachten we die inbreng nog meer expliciet af te stemmen op onze beheersverantwoordelijkheden. Omdat het watersysteem met de omgeving zo aan elkaar verweven is, is het ook van wezenlijk belang een goede afstemming te hebben over de wateropgave die de waterschappen hebben en de afvoer en wateroverlast die dat op de Brabantse kanalen kan geven. Samen met waterschap Brabantse Delta is een project gestart om de kwaliteit van het effluent te verbeteren. In de toekomst hopen we, vanwege de Europese Kaderrichtlijn Water, ook steeds meer afspraken over de waterkwaliteit en ecologie te kunnen vastleggen.

Publieksgericht werken

De omgeving wordt ook steeds meer betrokken bij de voorbereiding van onze eigen plannen en activiteiten. Waar we voorheen vrij autonoom beslissingen namen, kiezen we onze maatregelen nu in goed overleg. Maar niet alleen de overheden en belangenorganisaties zijn daarbij relevant. Ook het brede publiek kan een waardevolle gesprekspartner zijn. Het in beeld hebben van de verschillende belangen van de omliggende overheden, de gebruikers en belanghebbenden zijn voor RWS-NB noodzakelijk om goede prioriteiten te kunnen stellen. Watermanagement komt hierdoor steeds meer in de schijnwerpers te staan.

Directe contacten met het publiek scherpen ons inzicht in de specifieke wensen van de verschillende gebruikers. Alleen op die manier kunnen we maatwerk leveren.

In de nabije toekomst zullen we, net als in het beheer van de wegen en vaarwegen, ook in het beheer van het water steeds meer gebruik gaan maken van gebruikersonderzoeken en klantenpanels.

5.4 De monding van Rijn en Maas



Gors bij Rozenburg



Slijkplaat in het Haringvliet

De grote vragen

De monding van Rijn en Maas is een complex netwerk dat onder de invloed staat van de Rijn en de Maas enerzijds en de Noordzee anderzijds. Dit geeft in het gebied van de Rijn-Maasmonding veel variatie in hydromorfologische processen en het gebruik van de watersystemen. De complexiteit van het gebied komt tot uiting in het beheer van het gebied en de vraagstukken die hieruit voortvloeien. Komende jaren richt Rijkswaterstaat Zuid-Holland zich op:

Versterking van de kust

In de Rijn-Maasmonding zijn aan de kust vier prioritaire schakels en één niet-prioritaire schakel. De komende jaren zullen deze zwakke schakels, onder initiatief van de provincie versterkt moeten worden. RWS Zuid-Holland heeft hierbij een meewerkende en controlerende rol.

Veiligheid tegen rivieroverstromingen

Momenteel wordt in de Rijn-Maasmonding gewerkt aan diverse maatregelen die de veiligheid tegen overstromingen moeten vergroten.

In nauwe samenwerking met het projectbureau Ruimte voor de Rivier is gewerkt aan de PKB Ruimte voor de Rivier. Naast de voorbereiding van de uitvoering van de PKB lopen momenteel al zogenaamde no-regretmaatregelen zoals de Zuiderklip en de Pontonierskazerne en wordt ook al invulling gegeven aan koploper-projecten. Ongeacht of RWS Zuid-Holland deze projecten gaat trekken, zal de relatie met het rivierbeheer en de integratie met andere projecten van groot belang zijn.

Uitbreiding van de 2e Maasvlakte

Dit is een lastig proces waarbij RWS Zuid-Holland als beheerder een belangrijke rol speelt. Ook ligt een deel van de afstemming tussen de uitwerking voor het oplossen van de zwakke schakels en Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR) bij RWS Zuid-Holland.

Sanering van verontreinigde waterbodems

In de Rijn-Maasmonding ligt ongeveer 125 miljoen kuub verontreinigde slib. Op sommige plekken vormt dit een gevaar voor de volksgezondheid, natuur of het grondwater door verspreiding. Op een aantal plekken wordt bovendien de gewenste functieontwikkeling belemmerd waardoor nautisch baggerwerk noodzakelijk is. Komende jaren staan veel grootschalige waterbodemsaneringen gepland. Voor RWS Zuid-Holland is de opgave om deze saneringswerkzaamheden zo efficiënt mogelijk uit te voeren door met de omgeving te overleggen, rekening te houden met nieuw beleid, nieuwe saneringsmethoden te ontwikkelen en werk met werk te maken door projecten te koppelen.

Tekort aan zoet water

Ongeveer 660.000 mensen zijn voor hun drinkwatervoorziening afhankelijk van het water in de Rijn-Maasmonding. Daarnaast wordt landbouwgebied met kapitaalintensieve teelten zoals het Westland, de bollenstreek en het gebied rond Boskoop voorzien van zoet water. In droge perioden kan verzilting voorbij de monding van de Hollandsche IJssel komen en moeten alternatieve aanvoerroutes voor zoet water worden gebruikt.

Ecologisch herstel

Om te zorgen voor een duurzaam ecologisch watersysteem wordt gewerkt aan het ecologisch herstel van de Rijn-Maasmonding. Belangrijkste speerpunten zijn het terugbrengen van de estuariene dynamiek, het beschermen van bestaande of het opnieuw aanleggen van ecotopen die van belang zijn voor het goed ecologisch functioneren van het watersysteem en het integreren van ecologisch herstel in andere projecten. Voorbeelden van ecologisch herstel zijn Haringvlietsluizen op een kier, Klein Profijt en Tiengemeten. De projecten worden uitgevoerd binnen diverse kaders zoals Deltanatuur, NURG, de Deltaraad en het programma Herstel & Inrichting en in samenwerking met andere bestuurlijke partijen.

Hollandsche IJssel

Samen met de provincie, gemeenten, het hoogheemraadschap en VROM werkt RWS Zuid-Holland aan de sanering van de Hollandsche IJssel. De Hollandsche IJssel wordt in zijn geheel gesaneerd om de rivier daarmee geschikt te maken voor wonen, werken, recreëren en natuur. Komende jaren worden zo'n 40 zellingen langs de rivier gesaneerd en natuurvriendelijk ingericht en wordt de hele waterbodem gesaneerd.

Dagelijks werk

Het beheergebied van Rijkswaterstaat Zuid-Holland omvat grofweg het havengebied van Rotterdam, de Lek, de Merwedese, de Oude Maas, de Biesbosch en het Haringvliet-Hollandsch Diep. De Nieuwe Waterweg en de Nieuwe Maas zijn een open zeearm met getijdenwerking waar havenactiviteiten, scheepvaart, industrie en wonen een hoge prioriteit hebben. Het Haringvliet-Hollandsch Diep is een zoete afgesloten zeearm met zeer beperkte getijdenbeweging waar nog veel ruimte aanwezig is en waar drinkwatervoorziening, recreatie en de zorg voor het ecologisch functioneren van het watersysteem een hoge prioriteit hebben.

In het kader van de WVO worden jaarlijks zo'n 40 tot 50 vergunningen verleend. Voor handhaving van de vigerende vergunningen worden jaarlijks meer dan 2.000 bedrijfsbezoeken afgelegd. Het Rijnmondgebied kent de grootste concentratie chemische en olieverwerkende industrie van Nederland. Kleinere clusters zijn aanwezig rond Dordrecht en Moerdijk.

Onder het beheer van de objecten vallen binnen RWS Zuid-Holland drie stormvloedkeringen en een spuisluizencomplex. Het gaat hierbij om het dagelijkse beheer van de Maeslantkering in de Nieuwe Waterweg, de Hartelkering, de stormvloedkering in de Hollandsche IJssel en de Haringvlietssluisen. De sluisen reguleren de waterbeweging onder normale omstandigheden en bij afwijkende waterstanden zoals bij hoge en lage rivierafvoeren.

In het kader van de Deltawet worden subsidies verstrekt voor dijkversterkingen. Eens in de vijf jaar worden de waterkeringen getoetst. Indien de waterkeringen niet voldoen, moeten deze worden versterkt. Voor deze versterkingen kan een subsidie worden aangevraagd.

De Rijn-Maasmonding is ingedeeld bij twee stroomgebieden; de Maas en Rijn-West. Voor de Kaderrichtlijn Water moet uitwerking worden gegeven aan de implementatie en aan de uitwerking van stroomgebiedsbeheersplannen. Voor deze stroomgebiedsbeheersplannen zal de regio voorstellen moeten doen voor doelen en ambities en aangeven met welke maatregelen deze haalbaar zijn.

Processen als erosie, sedimentatie en de ontwikkeling van begroeiing in uiterwaarden beïnvloeden de afvoercapaciteit van de rivieren. Samen met de andere rivierdiensten wordt hiervoor een gestructureerde aanpak opgezet, onder andere door het ontwikkelen van kaders voor vergunningverlening en handhaving.

In het beheersgebied van RWS Zuid-Holland liggen vijf gebieden die vallen onder de EU Vogel- en/of Habitatrictlijn. Het gaat hierbij om het Haringvliet, het Hollandsch Diep, de Biesbosch (tevens Nationaal Park) en de oeverlanden van de Oude Maas en de Voordelta. Voor de meeste van deze gebieden zal RWS hiervoor beheersplannen opstellen. De uitwerking van de beheersplannen zal middels een open planproces gebeuren.

Watermanagement en de omgeving

Samenwerking met andere partijen zoals de provincie, waterschappen, gemeenten, belangenorganisaties en natuur- en milieuorganisaties staat centraal binnen het watermanagement. Afstemmen van omgevingsplannen, het gezamenlijk opstellen van gebiedsvisies, wijzigen van bestemmingsplannen en het uitvoeren van de watertoets zijn hier enkele voorbeelden van. Er wordt ook gezamenlijk bekeken hoe moet worden omgegaan met bebouwing in het buitendijks gebied.

Momenteel wordt binnen RWS Zuid-Holland gewerkt aan het opstellen van een ruimtelijk beeld. Het ruimtelijk beeld is een weergave op kaarten van de streefbeelden en de mogelijkheden voor initiatieven van derden in het buitendijks gebied. Met het ruimtelijk beeld worden ruimteclaims tussen de verschillende afdelingen en gebruiksfuncties afgestemd en het ruimtelijk beeld geeft goed toegankelijke, visuele informatie over het huidige en de toekomstige benutting van het beheersgebied ten behoeve van het dagelijks beheer. In contacten met andere overheden, belangengroeperingen en vergunningaanvragers kan het ruimtelijk beeld worden gebruikt voor afstemming en uitleg.

Publieksgericht werken

Binnen de projecten wordt de omgeving in een zo vroegtijdig mogelijk stadium betrokken bij de planvorming. Op deze manier komen de wensen en behoeften van de verschillende partijen naar voren en wordt hier in de planvorming zoveel mogelijk rekening mee gehouden. Voordeel van het vroegtijdig betrekken van verschillende partijen en omwonenden is dat deze partijen veel kennis hebben van het gebied en dat dit kan leiden tot een gedragen plan, nieuwe oplossingsrichtingen en een efficiëntere uitvoering.

In 2004 is een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd onder vaarweggebruikers en vergunningaanvragers van RWS Zuid-Holland. De bevindingen uit dit onderzoek zijn vertaald in acties die komende tijd worden opgepakt en uitgevoerd. Dit onderzoek wordt niet herhaald aangezien de AVV jaarlijks KPI-metingen zal uitvoeren op het gebied van gebruikerstevredenheid. In deze metingen worden de vaarweggebruikers en vergunningaanvragers meegenomen. Daarnaast wordt momenteel gewerkt aan het oprichten van klantenpanels en aan een uniforme klachtenregistratie.

5.5 Het Natte Hart



De grote vragen

Het IJsselmeer, Markermeer en de randmeren zijn zeer belangrijk voor de waterhuishouding van Nederland. In natte perioden watert een groot deel van Nederland af op deze meren. En in droge perioden wordt het hele noorden van Nederland voorzien van water vanuit dit gebied. De wateren van het IJsselmeergebied vormen als het ware het kloppende natte hart van Nederland.

Het Natte Hart is een relatief jong gebied, ontstaan na de aanleg van de Afsluitdijk (1932) en de polders in de jaren daarna. In die korte periode heeft het gebied zich ontwikkeld tot een nationaal en internationaal zeer belangrijk gebied voor vele gebruikers. Het gebied herbergt belangrijke vaarwegen voor vervoer over water in Noord-Nederland. Het IJsselmeer wordt gebruikt voor drinkwatervoorziening van Noord-Holland. De wateren zijn beschermd gebied voor de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn vanwege het belang van het gebied voor de Noordwest Europese flora en fauna. De wateren zijn zeer geliefd bij watersporters met een totale havencapaciteit van ruim 33.000 vaste ligplaatsen en vele zwemstranden. Ook als zoetwaterbekken is het gebied van belang voor vele vissers uit de vissersplaatsen langs de voormalige Zuiderzee. Voor energievoorziening is het gebied van belang vanwege koelwater voor energiecentrales en ruimte en wind voor windmolens. En voor de Nederlandse bouwmarkt worden vele soorten zand gewonnen uit het gebied.

Het Natte Hart blijft een gebied in ontwikkeling en de 21e eeuw stelt de beheerder van het gebied voor enkele belangrijke opgaven.

Veiligheid tegen overstromen

Voor de veiligheid van het omringende gebied (Noord-Holland, Friesland, Flevoland en delen van Overijssel, Gelderland en Utrecht) is een snelle afvoer van overtollig water essentieel. Het overtollige water uit het IJsselmeergebied wordt bij laagwater afgespuid naar de Waddenzee. Door klimaatverandering stijgt de zeespiegel waardoor de periode waarin gespuid kan worden bij laagwater steeds korter wordt. Samen met toenemende rivierafvoer en neerslag in het gebied komt de veiligheid tegen overstromingen van het omliggende gebied in gevaar. Op korte termijn (2013) wordt daarom de spuicapaciteit op de Afsluitdijk verdubbeld. Ook is de komende jaren versterking noodzakelijk van de waterkeringen die Rijkswaterstaat beheert (Afsluitdijk, Houtribdijk, Nijkerkersluis, Roggebotsluis), omdat bij de 5-jaarlijkse toetsting is gebleken dat deze keringen niet voldoen aan de eisen.

Op langere termijn (circa 2050) is vergroting van de spuicapaciteit op de Afsluitdijk niet meer voldoende en zal het waterpeil van het IJsselmeergebied moeten meestijgen met de zeespiegel. De vraag is of dat voor alle watersystemen in dezelfde mate moet gelden. In ieder geval wordt nu al ruimte gereserveerd om in de toekomst dijken en buitendijkse gebieden te kunnen versterken. Samen met provincies en waterschappen wordt nog onderzocht of de Veluwerandmeren ook zullen meestijgen of dat handhaving van het huidige peil mogelijk is.

Vergroten zoetwatervoorraad

In droge perioden is de zoetwatervoorraad in het IJsselmeergebied van groot belang voor peilhandhaving, doorspoeling en landbouwwatervoorziening in omringende gebieden. Vanwege klimaatverandering worden de zomers droger en warmer. Door de toenemende verdamping en de afnemende rivierafvoer in de zomerperiode komt de watervoorziening van Noord-Nederland in gevaar. In droge zomers is momenteel in het IJsselmeergebied een waterschijf van circa 10 cm beschikbaar voor watervoorziening. Op lange termijn (circa 2050) is meer water beschikbaar door verhoging van het waterpeil in het IJsselmeergebied.

In 2005/2006 zijn de mogelijkheden verkend om op korte termijn in het voorjaar meer water vast te houden en te bergen in het gebied om zo in de drogere zomers voldoende water ter beschikking te hebben om aan de huidige watervraag te kunnen blijven voldoen en tevens gunstig is voor een natuurlijker peil en een natuurlijke rietgroei langs de oevers. Uit deze verkenning blijkt echter dat onder de huidige omstandigheden een seizoensgebonden peilbeheer (binnen de randvoorwaarden voor veiligheid en scheepvaart) weinig positieve effecten heeft voor de natuur en de zoetwatervoorraad in het IJsselmeergebied. Door het steile verloop van de oevers van de meren is de oppervlakte van de oeverzone waarop het peil invloed heeft gering. Daardoor is ook het positieve effect op de natuurwaarden in alle wateren klein. De maatregel brengt wel hoge kosten met zich mee, onder meer omdat aanpassingen noodzakelijk zijn voor waterinlaat,

strandrecreatie en recreatievaart. Daarom hebben RWS en LNV geconcludeerd dat de voordelen op dit moment niet opwegen tegen de verwachte kosten en de risico's voor andere gebruiksfuncties.

Verbeteren waterkwaliteit

De waterkwaliteit van het IJsselmeergebied is het afgelopen decennium sterk verbeterd. De belangrijkste kwaliteitsproblemen ontstaan door afstroming van verontreinigende stoffen uit Rijn en IJssel en uit de omringende gebieden die afwateren op het gebied. In het stagnante water van de verschillende meren hoopt verontreinigd slib zich op in de bodem en leiden voedingsstoffen uit de landbouw en uit rioolwater tot algenbloei. Hierdoor kan de vereiste zwemwaterkwaliteit niet altijd gegarandeerd worden, is de biodiversiteit gering en kunnen ecotoxicologische effecten optreden. Het afgelopen decennium zijn de meest verontreinigde waterbodems van de wateren en aanliggende havens gesaneerd. Met implementatie van de Europese kaderrichtlijn water worden stroomgebiedbeheersplannen opgesteld, waarin de doelen voor waterkwaliteit worden gesteld en afspraken worden gemaakt op stroomgebiedniveau om deze doelen te bereiken binnen de termijn van één generatie.

Vergroten natuurwaarden

Met de overgang van een intergetijdegebied naar een groot, ondiep zoetwaterbekken is het IJsselmeergebied in Europees perspectief een wetland van formaat geworden. Een belangrijk deel van de Noordwest Europese populatie van vele watervogels benut het gebied als foerageer-, rust- en overwinteringsgebied. Toch heeft het gebied, in vergelijking met andere grote, ondiepe meren in Noord Europa, nog meer potentie voor natuur. Door kunstmatige aanleg van polders, dijken en peilbeheer heeft het gebied relatief slecht ontwikkelde oeverzones. Daarom wordt, gefinancierd uit de aardgasbaten, gewerkt aan de ontwikkeling van bijna 3000 hectare natte natuur in het gebied en worden de mogelijkheden voor een natuurlijker peilbeheer verkend. Voor de lange termijn is een visie gewenst op de verdere ecologische ontwikkeling van het gebied rekening houdend met andere functies in het gebied.

Ruimtelijke ontwikkeling

Het Natte Hart is een uitgestrekt gebied dat wordt gekenmerkt door rust, openheid en duisternis. De druk om het gebied verder in te richten neemt echter steeds verder toe. Almere en Lelystad groeien en willen een waterfront met buitendijkse woningbouw ontwikkelen. Ruimtelijke visies met (woon)eilanden in het Markermeer verschijnen en de watersport in het gebied neemt gestaag toe. Een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van het gebied vraagt een heldere visie op de verdere inrichting van de wateren. In de Integrale Visie IJsselmeergebied heeft het rijk aangegeven de openheid, de aanwezige natuurlijke hulpbronnen en de cultuurhistorie te willen behouden. Voor de lange termijn zal vanuit het watermanagement bekeken moeten

worden hoe hier invulling aan gegeven kan worden, zodanig dat ontwikkelingen niet bij voorbaat uitgesloten zijn.

Het dagelijks werk

De instandhouding van de functies van het Natte Hart vraagt om een actief dagelijks beheer.

Om de veiligheid, bevaarbaarheid en watervoorziening te garanderen wordt dagelijks gestuurd om het gewenste waterpeil zoveel mogelijk te realiseren. 's Winters laag (NAP – 40 cm) om extreme wateraanvoer tijdelijk te kunnen bergen en de vereiste veiligheid van het omringende gebied te kunnen garanderen. 's Zomers hoger (NAP -20 cm) om de bevaarbaarheid voor de watersport en de watervoorziening in droge perioden maximaal te kunnen accommoderen.

De belangrijkste stuurknoppen zijn de sluizen waarmee water afgespuid kan worden.

Daarnaast worden dagelijks sluizen en bruggen bediend om een zo vlot mogelijke doorgang van scheepvaart en wegverkeer mogelijk te maken.

Continu wordt onderhoud uitgevoerd om de waterkerende functie van dijken, de functie van kunstwerken en de diepte van de vaargeulen op peil te houden. Middels betonning en aanwezigheid op het water wordt een veilige afwikkeling van scheepvaart (beroeps- en recreatievaart) bevorderd. Elke vijf jaar wordt getoetst of de primaire keringen die Rijkswaterstaat beheert – Afsluitdijk, Houtribdijk, Nijkerkersluis en Roggebotsluis – voldoen aan de vereiste veiligheidsnormen. Met name de Afsluitdijk en de schut- en spuisluisen in de dijk voldoen niet aan de (nieuwe) normen van de Wet op de waterkeringen. Afhankelijk van een nadere studie naar ernst en omvang zal besloten worden of er maatregelen nodig zijn, in welke omvang en op welke termijn.

Met vergunningverlening en handhaving en bestuurlijke reacties worden ruimtelijke ingrepen in het gebied en de directe belasting van het water met verontreinigende stoffen gereguleerd en bewaakt. En middels waterakkoorden met omringende waterbeheerders is de uitwisseling van water tussen het hoofdwatersysteem en de aangrenzende regionale wateren geregeld.

Jaarlijks wordt de kwantiteit en de kwaliteit van de wateren geïnspecteerd middels monitoring van waterdiepten, water aan- en –afvoer, waterkwaliteit en ecologie. Deze informatie is essentieel om als beheerder snel te kunnen reageren op ontwikkelingen die de functionaliteit van de wateren bedreigen en om de waarde van het gebied voor de vele maatschappelijke functies te kunnen behouden. De gebruikers worden actief voorzien van belangrijke informatie over waterstanden, golven, rivierafvoeren, zwemwaterkwaliteit, stremmingen, etc. De Centrale Meldpost IJsselmeergebied en de

Berichtendienst spelen hierin een belangrijke rol.

Watermanagement en de omgeving

Beheer van de rijkswateren kan niet los worden gezien van de regionale watersystemen en bovenstroomse beïnvloeding. Een voorbeeld dat gebiedsgerichte samenwerking en planvorming loont, is het project Integrale Inrichting Veluwerandmeren (IIVR). Met gezamenlijke inspanningen van de waterschappen, gemeenten en provincies is het gelukt de problemen met overmatige algengroei te overwinnen met als resultaat helder water, veel waterplanten en een grote soortenrijkdom. Aan verdere gebiedsontwikkeling wordt door de verschillende overheden gezamenlijk gewerkt binnen het kader van IIVR.

In navolging van IIVR werkt RWS momenteel nauw samen met Waterschap Vallei en Eem aan herstel van het Eem- en Gooimeer. Ook deze samenwerking werpt inmiddels zijn vruchten af: provincies en waterschap gaan vergaande bronmaatregelen treffen om de fosfaatvrucht naar het Eem- en Gooimeer te verminderen. Ook hier zijn de gemeenten actief betrokken om waar nodig effecten van eutrofiëring gericht te bestrijden en om een ruimtelijk ontwikkelplan voor het gebied op te stellen.

In het Markermeer is de samenwerking vooral gericht op de ruimtelijke inrichting van het gebied (met IJburg, Almere buitendijks) in combinatie met vermindering van de slibproblematiek. Gezamenlijk met andere overheden en organisaties wordt verkend of er mogelijkheden zijn de opwerveling van slib tegen te gaan, helder water te creëren en daarmee de natuurwaarden te verhogen.

Publieksgericht werken

Rijkswaterstaat vervult als waterbeheerder een belangrijke taak om te zorgen dat het Natte Hart nu en in de toekomst blijft kloppen voor de vele gebruikers van het gebied. Voor alle Regionale Diensten is het Publiekshuis uitgangspunt voor het publieksgericht werken. Voor het IJsselmeergebied zijn onderwerpen als recreatie(vaart), watervoorziening en buitendijks bouwen in dit verband bijzonder van belang.

Vanuit de wens om meer publieksgericht te werken is in het afgelopen jaar aan beroepsvaart de mogelijkheid geboden om door een spuisluis te varen en zijn afspraken gemaakt over het omgaan met overlast door waterplanten bij een recreatiehaven (zie kader: Publieksgericht in 2006).

De dienstverlening aan de recreatievaart wordt verder opgevoerd (seizoensmedewerkers bij meer sluizen in de zomermaanden: opzwaaien en touwtjes aanpakken, aanbrengen van (extra) bolders). De (on)mogelijkheden voor het aanpakken van de

blauwalproblematiek worden samen met partners opgepakt

Het samenwerken met partners wordt ingevuld in het kader van specifieke onderwerpen, zoals de waterverdeling bij droogte of de inrichting van de Veluwerandmeren, maar ook met een open agenda: IJsselmeergebied gaat met een luisterend oor langs bij de gebiedspartners (gemeenten, waterschappen, provincies) om goed in te kunnen spelen op de omgeving.

Publieksgericht in 2006: een paar voorbeelden

Veluwerandmeren

Voor de Veluwerandmeren is ook dit jaar weer intensief samengewerkt met waterschappen, gemeenten en provincies. In het kader van een (bestuurlijk gevoelige) probleemverkenning naar een toekomstige peilstijging in de Veluwerandmeren en "middels" het projectbureau Veluwerandmeren (aandacht voor recreatie en waterkwaliteit).

Peilbeheer

RWS IJG brengt maandelijks een rapportage uit over het gevoerde peilbeheer en de gerealiseerde peilen. De rapportage over juli zet adequaat uiteen op welke wijze RWS IJG met het peilbeheer -na en in overleg met de bevoegde overheden- heeft gereageerd op het grote neerslagtekort en de (dalende) afvoervoorstellingen en de weersverwachting, door het IJsselmeerstreefpeil uit voorzorg te verhogen met 8 cm tot het tijdelijke streefpeil van NAP-12 cm.

Waterverdeling Noord Nederland

In oktober is het rapport 'Waterverdeling Noord Nederland' uitgebracht en toegezonden aan alle besturen van provincies en waterschappen. Het rapport, dat van grote betekenis is voor het watervoorziensgebied van de rijkswateren in het IJsselmeergebied, is voorbereid door de Werkgroep Regionale Uitwerking Verdringingsreeks Noord Nederland, waarin enkele provincies, waterschappen en RWS IJsselmeergebied zitting hebben. Bij de uitwerking van het rapport is het Regionaal Droogteoverleg IJsselmeergebied, onder leiding van RWS IJG, actief betrokken geweest.

Het rapport geeft invulling aan de regionale prioritering binnen de (nieuwe) landelijke verdringingsreeks, die aangeeft in welke volgorde het water in een tekortsituatie op landelijk niveau wordt verdeeld. Het uitbrengen van het rapport is een landelijke primeur waarvoor de Landelijke Commissie Waterverdeling haar waardering heeft uitgesproken.

Waterplanten Haven Uitdam

Naar aanleiding van klachten (via 0800 8002) over hinder en gevaar door een overmatige groei van waterplanten, afgelopen zomer, bij de Haven van Uitdam, heeft RWS IJG een bijeenkomst georganiseerd met o.a. een klager en een branchevertegenwoordiger. In dat overleg is de situatie toegelicht en zijn de mogelijkheden verkend voor de markering van de zone met waterplanten en het geleiden van verkeer in de vaargeul om aangroei tegen te gaan. Inmiddels zijn hier ook harde afspraken over gemaakt.

5.6 De grote kanalen



Het Noordzeekanaal met de natuurvriendelijke oevers Zuiderpolder (rechts) en Spaarnwoude (links). Op de achtergrond de industrie rond IJmuiden (o.a. Corus).



Het Amsterdam-Rijnkanaal met de voormalige Kering Zeeburg te Amsterdam ten tijde dat de keerschuijf nog niet verwijderd was (voor 2000)

De grote vragen

Het Noordzeekanaal en Amsterdam-Rijnkanaal zijn hoofdtransportassen voor de scheepvaart. Uiteraard is deze intensieve scheepvaart gelieerd aan een veelzijdige en drukke bedrijvenactiviteit in de havens. Het schutten van zeeschepen in IJmuiden leidt tot een ecologisch waardevolle zoet-zout gradiënt. Tevens spelen de kanalen een belangrijke rol in de aan- en afvoer van water. Dankzij het grootste gemaal van Europa houden grote delen van Noord-Holland, Utrecht, Zuid-Holland en indirect Flevoland droge voeten. In tijden van droogte is het Amsterdam-Rijnkanaal een belangrijke toevoerder van zoet water naar de omliggende waterschappen en naar de waterschappen in het westen van Nederland.

De komende tien jaar zal de chemische waterkwaliteit voor een aantal probleemstoffen moeten verbeteren. Naast het professionaliseren van de vergunningverlening en handhaving zal, samen met de burens, inspanning geleverd moeten worden op het vlak van diffuse

verontreiniging. Een speciaal probleem in het Noordzeekanaal vormt het koelwaterverbruik; 60% van het debiet wordt door koelwaterinstallaties gepompt, waardoor opwarming plaatsvindt. Duidelijk zal moeten worden wat de ecologische consequenties zijn en welke mogelijkheden er zijn om de effecten te minimaliseren. Door historische vervuilingen is een aantal hotspots van vervuilde waterbodems aanwezig. De Petroleumhaven is in 2005 gesaneerd. De Jan van Riebeeckhaven en de Hoogovenbuitenhaven worden nader onderzocht en indien nodig gesaneerd. In de nabijheid van de voormalige Kering Zeeburg zijn ook de nodige hoeveelheden specie aangetroffen. Op termijn heeft het gebied overal een schone bodem. We moeten alleen nog inventief omgaan met de bagger die in de loop der jaren in de verschillende depots is gestort. Voor de ecologische waterkwaliteit zal vooral de verbinding met de omliggende waterschappen aandacht krijgen. Dit betekent met name het aanleggen van vispassages om zodoende ook op ecologisch vlak één netwerk te creëren. Tevens zijn langs het Amsterdam-Rijnkanaal een aantal locaties onderzocht en in de planvorming opgenomen om mettertijd natuurvriendelijke oevers te realiseren. Daarnaast zullen de potentiële ecologische effecten van een aantal grote ingrepen onderzocht en geminimaliseerd worden. Zo wordt het gehele Noordzeekanaal verdiept en vindt er een planstudie plaats voor de uitbreiding met een grote zeesluis. Dit leidt tot veel baggerwerk, aanleg van diepe putten en een verandering van de zoutgradiënt. De recente uitbreiding van het gemaal in IJmuiden en de realisatie van een Beslissingsondersteunend systeem bieden nieuwe mogelijkheden. Het kwantiteitsbeheer zal daarom de komende tijd in het teken staan van de optimalisatie van alle betrokken belangen; peilbeheer voor de scheepvaart, ligging van de zoet-zout gradiënt, vismigratie, aanvoer van water in droge tijden en minimalisatie van het (hoge) energieverbruik. Met de uitbreiding van het gemaal is de kans op hoog water de komende jaren op een zeer acceptabel niveau. Echter, om in de verre toekomst de kans op hoogwater acceptabel te houden, zal in samenwerking met provincies, gemeenten en waterschappen, een grotere aanvoer van water uit de omliggende gebieden moeten worden voorkomen. Gezamenlijk zal dan ook gezocht worden naar bergingscapaciteit in de regio.

Het dagelijks werk

Vergunningverlening en handhaving van de WVO zijn met 470 vigerende vergunningen een belangrijke wettelijke taak. In verband met de koelwaterproblematiek zijn de vergunningen op basis van de Wet op de Waterhuishouding eveneens van groot belang voor het watermanagement van het Noordzeekanaal en Amsterdam-Rijnkanaal. Daarnaast zal de komende jaren de aansluiting van woonboten op de gemeentelijke riolering veel tijd vergen. Voor het saneren van waterbodems zal de nadruk liggen op het nader onderzoeken en prioriteren en pas in latere jaren op het saneren. Aangezien de kanalen een sterk gereguleerd systeem zijn, vormen

het onderhoud en bediening van de sluisen, inlaten, vispassages en het gemaal een relatief groot deel van het dagelijks werk. Vanuit efficiëntie (infraprovider!) zal gestreefd worden naar samenvoegen van bedieningsposten, automatische gegevensinwinning en –registratie en misschien op termijn zelfs automatische besturing van de objecten. De taak van de watermanager hierbij is het aangeven van randvoorwaarden waaronder dit kan geschieden.

Een belangrijke basis voor het watermanagement vormt de kennis van het systeem en het gebruik ervan. Monitoring, projectonderzoek en databeheer en –analyse zijn de activiteiten waar de watermanager verantwoordelijk voor is. Hiermee wordt het beheer geëvalueerd en geoptimaliseerd. De bevindingen worden vastgelegd in beheerplannen en instandhoudingsplannen.

Aangezien het Noordzeekanaal en Amsterdam-Rijnkanaal intensief worden gebruikt is het belangrijk dat het beheer gesteld staat voor calamiteiten. Uiteraard wordt vooral ingezet op preventie, maar de organisatie denkt ook na over het omgaan met calamiteiten, wordt hiervoor opgeleid en oefent hierop.

Watermanagement en de omgeving

Het Noordzeekanaal en Amsterdam-Rijnkanaal zijn voor het bereiken van doelen voor zowel het kwaliteits- als het kwantiteitsbeheer sterk afhankelijk van de omliggende waterbeheerders. Dit betreft voornamelijk waterschappen, maar ook de omliggende Rijkswaterstaatsdiensten. Voor de aanpak van diffuse bronnen wordt dan ook sterk de samenwerking gezocht met de partijen in de omgeving. Hierbij spreken partijen elkaar aan (eventueel in de toekomst bekrachtigd met afspraken over blauwe knooppunten) en trekken samen op voor voorlichting, stimuleringsprogramma's en agendering in 'Den Haag'. Ook de vergunningverlening en handhaving worden in een ideale situatie gezamenlijk uitgevoerd, zowel met de provincie als de andere diensten van Rijkswaterstaat. Op termijn zal dit leiden tot één 'handhavingsautoriteit' waarin alle partijen met eigen inbreng en verantwoordelijkheid samen in de regio handhaven.

De mogelijke toekomstige problemen voor de waterafvoer en peilbeheer worden samen met de ruimtelijke ordenaars aangepakt. Door middel van de blauwe knooppunten is het instrument waterakkoorden voorzien van een gelijke counterpart, namelijk het bestuursakkoord water. Daarin worden de inspanningen van de ruimtelijke ordenaars om water de ruimte te geven gekoppeld aan een daarbij te leveren (vermindering van de) faalkans door de waterbeheerder. Het verdelen van water, bij een tekort, vindt plaats volgens de handreiking van de LCW (2005).

Het gebied rondom het Noordzeekanaal en Amsterdam-Rijnkanaal is te beschouwen als één afwateringsgebied richting zee. Het bestaat uit drie deelstroomgebieden. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de samenhang tussen deze deelstroomgebieden en stimuleert dat doelen en maatregelen (zowel voor kwantiteit als kwaliteit) worden

afgestemd. Ook de verbindingen voor vismigratie krijgen in deze optiek aandacht.

Kortom, samenwerken is de gewoonste zaak van de wereld geworden.

Publieksgericht werken

Er wordt hard gewerkt aan het in beeld krijgen van de belangen van de omliggende overheden, gebruikers en belanghebbenden. Met het project 'Trendcatcher' wordt hier momenteel al vorm aan gegeven. Voor de belangrijkste partners (zowel overheid, bedrijfsleven als maatschappelijke organisaties) hebben we 'partnermanagers' aangesteld, die de verantwoordelijkheid hebben om de relaties tussen beide organisaties goed te laten verlopen. Op deze manier weten we van elkaar wat de noden en behoeften zijn.

Er is in de nabije toekomst een frontoffice Water waar alle vragen van zowel publiek als partners worden ontvangen. Deze zal in samenspraak met de rest van de organisatie de vraag tijdig, deskundig en volledig beantwoorden. Tevens is de organisatie goed bereikbaar op internet. Zo zullen op termijn vergunningen en procedures via internet geregeld kunnen worden.

5.7 Het Zuidelijk Deltabekken in beweging



De grote vragen

De zuidelijke Delta, oorspronkelijk een gebied vol samenhangende estuaria, is de afgelopen decennia aanzienlijke veranderd. De realisatie van de Deltawerken (bescherming tegen overstroming) met de noodzakelijke compartimentering heeft naast vergroting van de veiligheid tot soms harde grenzen geleid die het gebied in waterhuishoudkundig en ecologisch opzicht ook kwetsbaar hebben gemaakt. Gedeeltelijk herstel van de verbindingen tussen deze systemen biedt naast vergroting van de veerkracht mogelijkheden om de bestaande natuurwaarden verder te versterken doordat zout-zoetgradiënten worden hersteld.

In het visiedocument *De Delta in Zicht, Een integrale visie op de Deltawateren*, is dit vertaald naar een Duurzame Delta; duurzaam zowel wat betreft de veiligheid als wat betreft de economie, het welzijn en de ecologie. De visie wordt verwoord in de metafoor; van mozaïek naar aquarel. Versterking van de kustverdediging, vermindering van de belasting met voedingsstoffen en herstel van de estuariene dynamiek zijn de hoofdopgaven voor het waterbeheer. Herstel van verbindingen tussen de Deltawateren, herstel van de verbinding tussen de rivieren, de Deltawateren en de Noordzee, geleidelijke zout-zoet gradiënten en terugkeer van de getijdewerking

zijn maatregelen voor herstel van de estuariene dynamiek. Een voorbeeld van de negatieve effecten van de Deltawerken is de zogenaamde "zandhonger" in de Oosterschelde. Voor het verminderde getijddebiet is het geulensysteem te groot; er wordt te weinig zand aangevoerd en het evenwicht is verstoord. Gevolg is dat de aanwezige slikken, platen en schorren langzaam onder water verdwijnen. Ten tijde van de aanleg van de Oosterscheldekering was dit effect al voorspeld, de snelheid waarin deze zich voltrekt overtreft echter de verwachtingen. Er is 400 tot 600 miljoen kubieke meter zand extra nodig om een nieuwe evenwichtssituatie te bereiken. Op de huidige slikken, platen en schorren is slechts 160 miljoen kubieke meter beschikbaar. Door de afkalving van de platen en dergelijke neemt het areaal en de droogvaltijd van de fourageergebieden voor onder andere steltlopers snel af. De populatie scholeksters zal tot 2010 bijvoorbeeld met 1/5 deel afnemen ten opzichte van de populatie van begin jaren negentig.

In 2006 is een verkenning gestart naar de mogelijke duurzame oplossingen nadat de autonome ontwikkeling beter in kaart is gebracht. Andere maatregelen zijn onder andere het aanbrengen van schorrandverdedigingen en het creëren van nieuw areaal schor. Voor het Volkerak-Zoommeer is een planstudie gestart naar verbetering van de waterkwaliteit op de middellange termijn. De overmaat aan meststoffen zorgt, in combinatie met een geringe doorstroming van het meer, voor ideale omstandigheden voor explosieve groei van blauwalgen. De blauwalgengroei heeft negatieve effecten op het functioneren van het zoet-water-ecosysteem en leidt tot grote overlast voor de verschillende gebruikers van het meer. De problemen met de blauwalgen brengen de doelstellingen van het waterbeheer in gevaar. Alternatieven die onderzocht worden zijn doorstroming met zoet rivierwater en verversing van het water in het meer met schoon, zout en voedselarm water uit de Oosterschelde. Vragen die hierbij aan de orde zijn, zijn onder andere of er voldoende zoet water beschikbaar is voor doorspoeling en of een andere zoetwatervoorziening voor de landbouw in geval van verzouting van het meer voorhanden is. In de PKB Ruimte voor de Rivier is het Volkerak-Zoommeer voorzien ten behoeve van extra waterberging ten tijde van hoge rivierafvoeren in combinatie met hoge waterstanden op zee. Dit heeft een waterstandsverhoging van 1 tot 2 meter tot gevolg waarbij de afvoer door de Brabantse rivieren in gevaar kan komen. In het grensoverschrijdend beleidsinstrument Langetermijnvisie Schelde-estuarium 2030 (2001) wordt de gewenste situatie voor 2030 beschreven. Het hoofddoel is een Schelde-estuarium dat in 2030 een gezond en multifunctioneel estuarien watersysteem is dat op duurzame wijze wordt gebruikt voor menselijke behoeften. Het streefbeeld 2030 uit deze Langetermijnvisie, geeft een door Nederland en Vlaanderen nader omschreven specificatie voor de gewenste ontwikkeling van het Schelde-estuarium. Het gaat hierbij om het instandhouden van de fysieke systeemkenmerken van het estuarium (meergeulensysteem), een maximale bescherming tegen overstromingen, een optimale

toegankelijkheid voor de Scheldehavens, een gezond en dynamisch ecosysteem en een bestuurlijk-politieke en operationele samenwerking. Op basis van de Lange Termijn Visie is de Ontwikkelingsschets 2010 opgesteld. Zeker voor wat betreft veiligheid en natuurlijkheid kunnen de ruimtelijke consequenties groot zijn door meer ruimte te geven aan het water van het Schelde-estuarium. In deze ontwikkelingsschets worden concrete projecten benoemd als eerste stappen naar de realisatie van het streefbeeld voor 2030.

In de Lange termijn visie 2030 en de bijhorende Ontwikkelingsschets 2010 is een derde verruiming voorzien. Hierbij is een natuurontwikkelings-programma voorgesteld waarin onder andere de ontwikkeling van 600 hectare nieuwe natuur is opgenomen. Ontpoldering lijkt de enige mogelijkheid om dit te bereiken terwijl dit tien jaar geleden bij de tweede verruiming nog stuitte op grote maatschappelijke bezwaren. Het voor deze tweede verruiming opgestelde natuurcompensatieprogramma is overigens nog steeds in uitvoering.

Naar aanleiding van de toets op de waterkeringen zijn in Zeeland delen van de zuidwest kust van Walcheren en de kust van West Zeeuwsch-Vlaanderen aangewezen als zwakke schakels. De rol van RWS ZL is zowel die van beheerder in de regio (kustlijnzorg, vaarwegbeheer), als die van toetsers van het project aan de beschikking van de Minister (de beschikking waarbij het uitvoeren van de planstudie door VenW bij de provincie is gelegd). Regelmatig vindt afstemming landelijk binnen RWS plaats, en met de departementen van EZ, LNV, VROM en OCenW; VenW brengt na afstemming met de andere departementen, hun belangen in in de zwakke schakelprojecten.

Voor Walcheren wordt momenteel een Strategische Milieubeoordeling (SMB) uitgevoerd; voor Zeeuws-Vlaanderen wordt gebruik gemaakt van een (reeds opgesteld) integraal gebiedsplan. Na landelijke goedkeuring door VenW van alle plannen, wordt een prioritering vastgesteld, waarna de plannen uitgevoerd kunnen worden.

Het dagelijks werk

Vele voormalige zeearmen zijn door aanleg van de Deltawerken afgedamd. De hierdoor ontstane meren vragen om peilregulatie. Samen met de peilhandhaving op de belangrijke scheepvaartroute Antwerpen/Gent – Rotterdam vraagt dit om constante monitoring en sturing.

De bescherming tegen de zee krijgt onder andere vorm door handhaving van de Basiskustlijn en onderhoud van de waterkeringen. Bij wijze van proef wordt nu voor de kust van Walcheren zand op de vooroever in plaats van het strand gesuppleerd.

Met name op de Westerschelde en het Schelde-Rijnkanaal zijn de belangen van het scheepvaartverkeer groot. In het dagelijks beheer speelt deze scheepvaart dan ook een zeer belangrijke rol en is het treffen van maatregelen binnen het watersysteem zonder hiermee rekening te houden onmogelijk.

Als beheerder van de grote Deltawateren die allen zijn aangewezen

als Speciale Beschermingszone in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijnen en die in het kader van de Kaderrichtlijn Water zijn aangemerkt als 'at risk' is er de komende jaren veel te doen ten aanzien van de verbetering van de waterkwaliteit. Vele projecten en studies worden of zullen worden uitgevoerd om de specifieke kenmerken van de verschillende waterlichamen te handhaven of te verbeteren.

Een belangrijke bijdrage aan de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water wordt geleverd door de verlening en handhaving van vergunningen in het kader van de WVO. Het betreft hier zowel lozing van afvalstoffen (bijvoorbeeld DOW Chemical te Terneuzen) als warmtelozingen (bijvoorbeeld de kerncentrale Borssele). Veel aandacht gaat uit naar de diffuse bronnen in een gebied dat zich kenmerkt door zout getijdewater, scheepvaart, recreatie en natuur. Met name de natuur zorgt voor een betrokkenheid van de burgers die bijdraagt aan een goede handhaving.

Watermanagement en de omgeving

Goed watermanagement kan niet zonder de omgeving hierbij te betrekken. Dat is al jaren zo en zo wordt ook al jaren gewerkt. Deelname in bestuurlijke en ambtelijke overleggen, zoals Bestuurlijk overleg Krammer-Volkerak en Technisch overleg Grevelingen, is maar één van de mogelijkheden om samen te komen tot een zo goed en adequaat mogelijk beheer.

De belangrijke scheepvaartroute naar Antwerpen loopt door het beheersgebied van RWS Zeeland. Water, met daarin aanwezige verontreinigingen, stroomt via de Schelde vanuit België door de Westerschelde naar zee. Dit zijn twee belangrijke randvoorwaarden bij het dagelijkse werk op en aan de Westerschelde. De Vlaamse overheid betaalt een groot deel van de kosten die gepaard gaan met een vlotte en veilige verkeersafwikkeling op de Westerschelde. Om een zo goed mogelijke afstemming te bereiken is de internationale Scheldecommissie ingesteld en vindt regelmatig overleg plaats over tal van onderwerpen rond het dagelijks beheer.

Het eerder genoemde visiedocument Delta in Zicht is een ander voorbeeld van de goede samenwerking van Rijkswaterstaat met de andere overheden en belanghebbenden. De visie wordt breed gedragen en krijgt handen en voeten in de Deltaraad; hét overleg tussen de rijksoverheid (V&W en LNV) en de drie betrokken provincies (Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant).

Publieksgericht werken

In de verschillende planstudies, zoals de studie naar een ander peilbeheer in het Veerse Meer, en projecten wordt terdege rekening gehouden met de belangen van de gebruikers. De recreatie, natuur en scheepvaart worden nauw betrokken bij de uitwerking van de plannen. Het Natuur- en Recreatieschap Grevelingen, de Vereniging van Binnenvaartschippers, de Zeeuwse Milieufederatie en dorpsraden zijn maar een paar van onze vaste gesprekspartners.

Om een nog beter beeld te krijgen van wat de gebruiker van ons verwacht, worden klantenpanels en klanttevredenheidsonderzoeken georganiseerd. Een breed en niet-ongeorganiseerd publiek krijgt hier de mogelijkheid om zijn wensen, ongenoegens en ideeën kenbaar te maken. Het is vervolgens aan Rijkswaterstaat Zeeland om de haalbaarheid hiervan aan te geven en er daadwerkelijk ook mee aan de slag te gaan.

De vergunningverlening verloopt volgens een gestandaardiseerde werkwijze welke ook bij de aanvrager bekend is. Er worden duidelijke afspraken gemaakt over doorlooptijden en onderlinge verplichtingen en deze worden ook nagekomen. Een verdere verbetering in de dienstverlening is de aanstaande digitalisering van de vergunningverlening.

5.8 Eems en Wadden



Maatschappelijk belang – de grote vragen

De Waddenzee en het Eems-Dollard estuarium is een dynamisch getijdengebied dat zich uitstrekt van Den Helder tot Esbjerg in Denemarken. Het Nederlandse deel inclusief het Eems-Dollard estuarium heeft een oppervlakte van 2500 km² en beslaat ongeveer 33% van het totale gebied.

De Waddenzee vormt een uniek natuurgebied en is een wetland van internationaal belang. De natuurfunctie van de Waddenzee is belangrijk. Daarnaast vinden een aantal menselijke activiteiten plaats. In de Waddenzee vindt scheepvaart plaats. Daarnaast wordt het gebied gebruikt voor visserij (o.a. mosselkweekpercelen), delfstofwinning en diverse vormen van recreatie, met name de watersport en zwemwater.

In de PKB Waddenzee zijn de hoofdlijnen van het rijksbeleid voor de Waddenzee vastgelegd. De PKB is geldig voor de Waddenzee van Den Helder tot de rijksgrens met Duitsland in de Dollard en met inbegrip van het tussen Nederland en Duitsland betwiste gebied in het Eems estuarium. De hoofddoelstelling voor de Waddenzee is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap.

Naast de PKB doelstelling is de doelstelling uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) zijn in belangrijke mate bepalend voor het beheer van Eems en Wadden. De rapportages "Karakterisering deelstroomgebied Eems-Dollard" en "Karakterisering deelstroomgebied Rijn Noord" (verplichtingen cf. artikel 5 KRW) uit 2004 laten zien dat in 2015 bij huidig beleid niet de gewenste goede chemische en ecologische toestand wordt bereikt voor Eems en Wadden. Vooral nutriënten, TBT, koper (Eems), lood en nikkel (Wadden) en bestrijdingsmiddelen vormen de probleemstoffen. Veel

biologische, voor kust en estuaria kenmerkende, soorten ontbreken. Grote delen van Eems en Wadden zijn als Vogel- en Habitat richtlijn gebied aangewezen. Rijkswaterstaat neemt het voortouw in het opstellen van een beheerplan VHR en zet daarbij in op behoud van bestaande waarden. Kansen voor herstel van natuurwaarden zullen worden benut wanneer deze zich voordoen. Beide richtlijnen betekenen een intensivering van de verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van Eems en Wadden.

Klimaatverandering stelt vragen voor de toekomst van het beheer van Eems en Wadden. De gevolgen van klimaatverandering voor het beschermen tegen overstromingen en de chemische en ecologische kwaliteit moeten in kaart gebracht worden.

Het dagelijks werk

Bescherming tegen overstromingen, de beschikking over voldoende en schoon water en waterbodems en het waarborgen van de met watersystemen samenhangende ecologische functies zijn de belangrijkste doelen voor het dagelijks watermanagement van Eems en Wadden.

Het reguleren van de diverse gebruiksmogelijkheden van de natte infrastructuur door middel van vergunningverlening en handhaving (in het kader van o.a. de WVO, Wbr, Wbb, etc.) en toetsing van ruimtelijke plannen (watertoets) is belangrijk om bovenstaande doelen te bereiken. Afspraken met betrekking tot waterkwantiteit zijn in waterakkoorden vastgelegd. Waterkwaliteit is op dit moment impliciet onderdeel van waterakkoorden.

Vlotte en veilige scheepvaart is van groot belang voor schoon water. Adequate scheepvaart begeleiding (verkeerscentrales in Den Helder, Terschelling, Schiermonnikoog en Knock) en betonning zijn belangrijk in het voorkomen van calamiteiten. De komende jaren zal met de vernieuwing van de verkeerscentrale Terschelling de scheepvaart met behulp van de nieuwste technieken bediend kunnen worden. In het coördinatieplan rampenbestrijding Waddenzee zijn afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheid bij calamiteitenbestrijding in Eems en Wadden. Ook zijn er trilateraal afspraken middels de DENGERNETH overeenkomst over wederzijdse bijstand bij calamiteitenbestrijding. Het integrale beheer van de Waddenzee is door de gezamenlijke overheden (gemeenten, provincie en Rijk) vastgelegd in één beheerplan Waddenzee. versterken kennis watersysteem en informatievoorziening.

Watermanagement en de omgeving

RWS NN is beheerder van Waddenzee en Eems-Dollard estuarium. In het Eems-Dollard estuarium geen overeenstemming is tussen Nederland en Duitsland over de ligging van de grens. Daarom vindt het beheer van de Eems-Dollard in nauwe samenspraak met Duitsland plaats via de Eemsc commissie (waterstaatkundig en nautisch beheer) en de subcommissie G "Eems-Dollard" van de permanente Nederlands-Duitse grenswatercommissie (natuur- en milieubeheer op basis van het

Eems-Dollard milieuprotocol).

De commissie Meyer → Inzetten op versterkt RCW (mandaat van rijksheer in de regio)

Seph Waddenzee en Samenwerkende Inspectie Wadden

Zo wordt de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water gecoördineerd via de Regionale Bestuurlijke Overleggen onder leiding van de provincies. Specifiek voor Wadden en Eems zijn er gebiedsgroepen ingericht waar bestuurders en belanghebbenden in het proces mee kunnen denken.

Publieksgericht werken

De omgeving wordt steeds meer betrokken bij de voorbereiding van onze eigen plannen en activiteiten. In de Waddenzee is het RCW een belangrijk overleg om medebestuurders (gemeenten, provincie, waterschappen en Rijk) te informeren over beheer en uitvoering. Ook de nog op te richten beheerraad Waddenzee heeft als taak de afstemming tussen en efficiency van het beheer door alle beheerders te vergroten. In de Beheerraad hebben terreinbeherende organisaties inclusief rijksbeheerders als V&W/RWS zitting. In het Waddengebied wordt in het Herstel en Inrichting programma nadrukkelijk de samenwerking gezocht met provinciale landschappen, waterschappen en provincies om herstel projecten tot uitvoer te brengen waarbij meerdere doelen (ecologie, waterkwaliteit, recreatie) tegelijk gediend worden.

In het KRW traject wordt via de ambtelijke en bestuurlijke overleggen samengewerkt. Door de oprichting van KRW gebiedsgroepen (één voor Eems en één voor Wadden) wordt getracht de regionale bestuurders en belangengroeperingen mee te laten denken over de ambitie en maatregelen voor de verdere uitvoering van de KRW. Bij vergunningverlening wordt op dit moment bij twee bedrijven de 'veranderende rol' toegepast.

Handhaving werkt samen met andere overheden in het gebied middels de SIW (samenwerkende inspectie Waddenzee) en de WHO (Wadden handhavingsoverleg). Door deze samenwerking wordt de handhaving op de Waddenzee gecoördineerd en

Informatie uitwisseling gebeurt o.a. door bijdragen aan de websites: www.waddenzee.nl en www.waddeninzicht.nl. Beide websites wordt gefinancierd door alle overheden in het gebied. Voorheen werd jaarlijks het jaarboek Waddenzee uitgebracht met als doel een overzicht te geven van onderwerpen rond de natuur en menselijke activiteiten in de Waddenzee van dat jaar. De website www.waddeninzicht.nl fungeert nu als het digitale jaarboek waarbij de informatie voorzien van een zoekfunctie de mogelijkheid biedt om gegeven over meerdere jaren op te vragen.

5.9 De zee is groot



De grote vragen

In de Nota Ruimte is de integrale hoofddoelstelling voor het Noordzeebeleid als volgt geformuleerd: "Het versterken van de economische betekenis van de Noordzee en behoud en ontwikkeling van internationale waarden van natuur en landschap door de ruimtelijk-economische activiteiten in de Noordzee op duurzame wijze te ontwikkelen en op elkaar af te stemmen met inachtneming van de in de Noordzee aanwezige ecologische en landschappelijke waarden." Het Noordzeebeleid wordt in sterke mate bepaald door internationale afspraken. Het nationale en internationale beleid laat zich vertalen in drie thema's: de gezonde, veilige, rendabele zee. Op basis hiervan is in het Integraal Beheerplan Noordzee 2015 (IBN 2015) een analyse gemaakt van het huidige en toekomstige beheer van de Noordzee.

Beheer voor de gezonde zee

Een goede waterkwaliteit en behoud van biodiversiteit zijn bepalend voor een gezonde zee. Veel waterkwaliteitsdoelen worden nog niet gehaald en het ecosysteem van de Noordzee staat onder druk door versturende activiteiten. Bedreigingen komen enerzijds voort uit verstoring van het bodemleven door visserij en ander gebruik dat haaks staat op de ontwikkeling van een gezonde zee. Paaibestanden van een aantal commerciële vissoorten zijn de afgelopen decennia sterk teruggelopen. Nog steeds bereiken grote hoeveelheden nutriënten en verontreinigende stoffen de Noordzee via rivieren, aangrenzende zeegebieden en uit de lucht. Na een daling van de concentratie van verontreinigende stoffen in de jaren negentig, lijken de concentraties nu niet meer verder af te nemen. Voor sommige stoffen, zoals PAK's, is zelfs eerder sprake van een toename dan een daling. Onderzoek in 2000 en 2003 heeft aangetoond dat concentraties van "nieuwe probleemstoffen", zoals brandvertragers, in vrij korte tijd tot een factor 10 zijn toegenomen. Olieverontreiniging

blijft een probleem vanwege het groot aantal illegale lozingen. Feit is dat verontreinigingen voor meer dan 80% afkomstig zijn van instromende rivieren. Of de doelstelling voor de Noordzee zal worden gehaald is dan ook in hoge mate afhankelijk van de maatregelen, die door bovenstroomse beheerders worden genomen. Ook onttrekken bedreigingen van de biodiversiteit zich in een aantal gevallen aan de directe invloed van het Noordzeebeheer, doordat sommige activiteiten vooral in internationale gremia worden gereguleerd.

Beheer voor de veilig zee

De Noordzee is een van de drukst bevaren zeeën ter wereld. Het waarborgen van een vlotte én veilige afwikkeling van het scheepvaartverkeer is dan ook een hoofddoelstelling van het beleid voor de Noordzee.

Er is een scala aan beheerinstrumenten beschikbaar om de veiligheid van de scheepvaart te ondersteunen. Dat beheerinstrumentarium blijkt in de praktijk in het algemeen goed te functioneren, want de Noordzee is naast een drukke ook een veilige zee. De belangrijkste opgave is dit zo te houden. Factoren die de veiligheid negatief kunnen beïnvloeden zijn onder andere nieuwe activiteiten op zee, zoals windturbineparken. Daarnaast is recent een toename geconstateerd van het aantal schepen met gevaarlijke lading, dat afwijkt van de aan te houden scheepvaartroute. Deze schepen maken gebruik van een route "binnen door", i.p.v. de verder op zee liggende diepwaterroute te volgen. Op dit moment wordt nog onderzocht welk sanctiebeleid hiervoor kan worden toegepast. Gezien de geringe pakkans staan de sanctiebedragen (nog) in geen verhouding met de economische winst van een kortere vaarroute.

Voor een veilige zee zijn verder kustlijnhandhaving en veilig zwemwater belangrijke aandachtspunten. Ook op deze terreinen functioneert het huidige beheerinstrumentarium over de hele linie goed. Het beheer van de zwemwaterkwaliteit zal efficiënter worden opgepakt, oorzaken van verontreinigingen worden aangepakt. Er is een intensivering van de opsporing en vernietiging van explosieven in gang gezet.

Beheer voor de rendabele zee

De Noordzee heeft een grote economische betekenis. Sommige economische activiteiten zijn direct aan de zee gerelateerd (bijvoorbeeld olie- en gaswinning, visserij), andere indirect (zoals havens, industrie en recreatie). Ook is de Noordzee van belang voor transportactiviteiten (scheepvaart, telecommunicatie, energievoorziening) en gebruiksfuncties waarvoor op land onvoldoende ruimte is (windenergie, zandwinning). De economische doelstellingen zijn sterk sectoraal gericht. Winst is te halen in de integrale afweging van het ruimtegebruik via ruimtelijke monitoring en de toepassing van het integraal afwegingskader. Hierin wordt onder meer nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheid tot meervoudig ruimtegebruik. Ook krijgen initiatiefnemers geen alleenrecht meer

binnen een gebied waarvoor vergunning is verleend. Verbetering van de publieksgerichte dienstverlening en stroomlijning van vergunningprocedures (en daarmee verlaging van de administratieve lastendruk) wordt opgepakt door het Beheerdersnetwerk Noordzee.

Het dagelijkse werk

Het beheergebied van RWS Noordzee is ca. 58.000 km² groot en daarmee anderhalf keer zo groot als Nederland. Vanaf 1 kilometer uit de kust is de Noordzee niet gemeentelijk of provinciaal ingedeeld. Daarom is de rijksoverheid verantwoordelijk voor beleid en beheer. Onder beheer wordt verstaan: de zorg en verantwoordelijkheid voor de Noordzee door de realisatie van het beleid. De voornaamste beheertaken zijn: uitvoering, handhaving, kennis- en informatiebeheer, signalering en evaluatie. Het zwaartepunt ligt bij de uitvoerende taak, die de regulering van het gebruik omvat, en het opstellen van gebiedsgerichte beheerplannen.

Vergunningverlening blijft een belangrijk instrument voor het beheer van de Noordzee. Het IBN 2015 introduceert een aanvulling hierop in de vorm van een integraal afwegingskader. Met behulp van het afwegingskader kunnen de beheerders beter sturen op efficiënt ruimtegebruik en kan beter rekening worden gehouden met de bescherming van gebiedsgebonden natuurwaarden. Het afwegingskader heeft reeds zijn uitwerking gehad in de richtlijnen m.e.r. ten behoeve van het vergunningstraject voor toekomstige windturbineparken op zee.

De handhavingactiviteiten van RWS Noordzee hebben betrekking op verschillende wetten, ook niet-milieuwetten. Handhaving vindt plaats door het uitlezen van de black box aan boord van schepen in het kader van de Ontgrondingenwet (Ow), toezicht op de bemonsteringscampagne en administratieve controle van gegevens in het kader van de Wet verontreiniging zeewater (Wvz) en administratieve controle van de verplichtingen van bedrijven in het kader de overige wetgeving (Wm, Wbr). Toezicht op naleving van de Wet voorkoming verontreiniging door schepen (Wvvs) gebeurt vanuit het Kustwachtvliegtuig en op kantoor door het combineren van AIS¹-data met waarnemingen van satellieten, van derden en vanuit het vliegtuig.

De dienst Noordzee is met veel eigen schepen aanwezig op de Noordzee, onder andere voor betonning en voor metingen. Om deze aanwezigheid nog efficiënter te laten zijn, is in 2004 voor het eerst nagedacht over een methode om deze schepen ook voor andere taken in te zetten, onder het motto: „Geel op Zee”. De bemanning van deze schepen ziet veel activiteiten gebeuren en constateert daarbij ook regelmatig onregelmatigheden, zowel op het gebied van milieuverontreinigingen als bijvoorbeeld de

¹ Automatisch Identificatie Systeem

scheepvaartverkeerswetgeving. Deze informatie kan door de diverse kustwachtpartners goed gebruikt worden als extra informatiebron. Om de bemanning van de RWS-schepen daarbij te helpen is in 2005 een boekwerkje gemaakt, waarmee aan de hand van enkele schema's de mensen op zee snel de juiste maatregelen kunnen nemen. Op termijn zal het boekwerk ook digitaal te benaderen zijn (bijv. via PDA's).

Naast de gebieden die reeds aangewezen zijn onder de VHR-richtlijn – Voordelta, Kustzone ten noorden van Petten – geldt de extra bescherming van de gebiedsgebonden natuurwaarden ook voor vier gebieden met bijzondere ecologische waarden: een deel van de Kustzee, het Friese Front, de Klaverbank en de Doggersbank. Deze gebieden, waarvan de begrenzing in het IBN 2015 is vastgesteld, zullen vermoedelijk in 2008 formeel worden aangewezen als Vogelrichtlijn- en/of Habitatrichtlijngebied.

Gebiedsgerichte beheerplannen bieden goede handvatten om vanuit het Noordzeebeheer bij te dragen aan de realisatie van een gezonde zee. In zo'n beheerplan kan het huidige en het toekomstige gebruik worden gereguleerd.

De territoriale wateren van de Noordzee vallen onder de werkingsfeer van de Kaderrichtlijn Water. Deze gebieden krijgen dan ook een plek in de stroomgebiedbeheerplannen voor de Kaderrichtlijn Water. Afstemming van deze plannen met de beheerplannen voor beschermde natuurgebieden op zee op grond van de Vogel- en/ of Habitatrichtlijn) is noodzakelijk.

In oktober 2005 publiceerde de Europese Commissie een Europese Mariene Strategie met een bijbehorend voorstel voor een Kaderrichtlijn ter bescherming van het mariene milieu (KRM). Daarbij wordt gestreefd naar een goede aansluiting bij bestaande zeeverdragen zoals OSPAR en bij andere Europese wet- en regelgeving zoals de KRW, de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) en de Aanbeveling Integraal kustzonebeheer.

De EC bereidt momenteel een "Groenboek Maritiem Beleid" voor, waarin de noodzaak voor een Europees beleid ten aanzien van het economisch gebruik van de Noordzee wordt verkend. Mogelijkerwijs leidt dit tot aanscherping of aanvulling van richtlijnen voor het gebruik van de zee.

Watermanagement en de omgeving

Op het gebied van waterkwaliteit kan RWS Noordzee maar ten dele direct invloed uitoefenen. Als bezinkput heeft de Noordzee het meeste last van bovenstroomse verontreiniging, maar tegelijkertijd werken de inspanning van de bovenstroomse beheerders door tot in Noordzee. De rol van de dienst ligt dan ook voornamelijk op het signalerend vlak: monitoring, rapportage en onderzoek naar nieuwe probleemstoffen. Agendering van de problematiek bij beleidsmakers en bovenstroomse waterbeheerders zijn hierbij van groot belang. RWS Noordzee zet deze

rol om door een pro-actieve houding in de bestuurlijke overleggen van de KRW, waarbij vanwege de relatie met andere internationale afspraken, zoals OSPAR, regelmatig met DGW wordt afgestemd. Ook moet het Noordzeebeheer bijdragen aan het bestrijden van illegale lozingen en het voorkomen en bestrijden van calamiteiten.

De ecosysteembenadering, met de Ecologische Kwaliteitsdoelstellingen (EcoQO's)² als operationele instrumenten, moet de komende tijd verder worden uitgewerkt. Met dit tot nu toe ontbrekende instrument heeft de beheerder een belangrijk middel in handen om ongewenste effecten te koppelen aan een versturende activiteiten. Door die koppeling is het mogelijk effecten van gebruik van de Noordzee verder terug te dringen. De aanpak van de effecten van visserij moet vooral worden gerealiseerd door het in 2003 herziene Gemeenschappelijk Visserijbeleid. Uitgangspunt is ook hiervoor de ecosysteembenadering. Vooruitlopend op de beheerplannen voor speciale beschermingszones onder de VHR, wordt op dit moment gewerkt aan het beheerplan voor het zeereservaat in de Voordelta. Het zeereservaat wordt ingericht in de Voordelta, ter compensatie voor de aanleg van de Tweede Maasvlakte. Veel energie wordt gestoken in de afstemming met betrokken sectoren en aanpalende gemeenten.

Publieksgericht werken

Op de Noordzee zijn vele rijksorganisaties actief. Deze organisaties werken intensief samen bij beleidsvoorbereiding, handhaving en dienstverlening. Bij de regulering van het gebruik (via onder meer vergunningverlening en beheerplannen) is de samenwerking echter nog beperkt. Via het naar aanleiding van het IBN 2015 opgerichte Beheerdersnetwerk Noordzee (BNN) onder leiding van coördinerend beheerder RWS Noordzee, krijgt deze samenwerking versterking. De coördinerend beheerder probeert met alle belangen op en van de Noordzee rekening te houden. Dit i.t.t. tot de watermanager, die vooral het belang van het watersysteem vertegenwoordigt. Richt de watermanager zich voornamelijk op de gebruikers en het publiek, zo richt de coördinerend beheerder zich meer op alle beheerders van de NZ. Belangrijke taken van het BNN zijn kennis- en informatiebeheer te versterken en de lastendruk voor gebruikers te verminderen. Via de website www.noordzeeloket.nl wordt informatie beschikbaar gemaakt over onder meer beleid en regelgeving voor de Noordzee. Deze informatie wordt in 2006 geactualiseerd en uitgebreid met actuele informatie over procedures, vergunningen en vergunningvoorwaarden. Met het plaatsen van relevante informatie over vergunningverlening voor windturbineparken is hier al concreet invulling aan gegeven. Dit heeft er toe geleid dat het aantal bezoeker van de site in bv. maart 2006 is gestegen tot meer dan 13.000.

De informatie op het Noordzeeloket komt ook ten goede aan de effectiviteit van de handhaving doordat de handhavers op de

² engels voor Ecological Quality Objective's

Noordzee een beter overzicht hebben van wat er (ook bij andere departementen) speelt. Vermindering van de administratieve lasten zal plaatsvinden door vergunningen te stroomlijnen en af te stemmen. Daarbij zal zoveel mogelijk worden aanhaakt bij RWS-brede activiteiten, bijv. HAVIK.

6. Publieksgericht netwerkmanagement

6.0 Over belangen, functies en taken: de afwegende rol van de waterbeheerder en de vraag wie betaalt

De waterbeheerder heeft in zijn dagelijks werk bij zijn taakuitoefening te maken met een veelheid aan functies en belangen. Daarbij gaat het soms om belangen die niet alle volledig gediend kunnen worden ofwel doordat het om tegenstrijdige wensen/eisen gaat ofwel omdat op financiële gronden het stellen van prioriteiten noodzakelijk is. Het onderstaande schetst een kader voor de afweging van belangen en prioriteitstelling in perioden van financiële beperkingen. Verwezen kan ook worden naar de bijlagen 1 en 2.

6.1 De belangen

Water kent veel maatschappelijke belangen. Bij de keuzen die de waterbeheerder moet maken als het gaat om het beheer van het water spelen deze belangen in meer of mindere mate een rol. Hoewel door de specifieke verantwoordelijkheid van V&W voor de sectoren scheepvaart, bescherming tegen overstroming (veiligheid) en ecologie (waterkwaliteitstaak) de neiging kan ontstaan deze belangen prioriteit te geven, is het toch zijn opdracht de belangenafweging zo neutraal en onafhankelijk mogelijk te maken (of voor te bereiden ingeval van politieke besluitvorming).

In bepaalde situaties, denk aan de randmeren, kan het recreatiebelang zwaarder wegen dan het (beroeps)scheepvaartbelang. In andere situaties is het natuurbelang leidend (Waddenzee) en elders juist weer de scheepvaart (ARK/NZK, Nieuwe Waterweg). De taak van de waterbeheerder is om met de hem ter beschikking staande middelen tot een optimale belangenbehartiging te komen. In feite zou je kunnen zeggen moet er een maatschappelijke kosten-baten afweging (MKBA) aan zijn handelen ten grondslag liggen. Een zekere voorbereiding daarop vormt de verdringingsreeks voor perioden met beperkte beschikbaarheid aan water waarin een prioriteitsvolgorde naar belang is weergegeven.

De hoofdlijn bij de verdeling van de (veelal beperkte) middelen voor aanleg worden politiek bepaald en vastgelegd, zoals voor de transportfunctie in het MIT. Voor beheer en onderhoud dient het Beheersplan voor de Rijkswateren richtinggevend te zijn. Daarbij is er een algemene prioriteitsvolgorde. Veiligheid staat daarbij bijvoorbeeld bovenaan en gaat voor het beheer van de hoofdtransportassen de bescherming van de ecologie en de transportfunctie van de overige vaarwegen. Dat wil echter niet zeggen dat eerst de minst prioritaire

maatregel ten aanzien van veiligheid gerealiseerd zal worden alvorens een minder prioritaire sector aan de beurt is (zie par 3.6).

	Belangen/funcities								
	Scheepvaart *	Ecologie *	Visserij	Recreatie	Landschap	Natuur	Landbouw	Energie & bedrijven	Bescherming burgers * (veiligheid + droge voeten)
Sturing van het gebruik	Gebruiksfuncities (occupatielaag)								
Peil- en stuwbeheer	Water (netwerklaag)								
Kwaliteitsbeheer									
Beheer en onderhoud van de bak	Infrastructuur (netwerklaag)								

* Sector waarvoor V&W primaire aanspreekpunt is.

6.2 De taken

Belangrijk is het om belangen en taken goed te onderscheiden: belangen zijn maatschappelijke sectoren die een wens hebben ten aanzien van het waterbeheer. Taken betreffen de uitvoering van diensten om zo goed mogelijk aan die belangen te voldoen. Taken hebben betrekking op het beheer en onderhoud van de fysieke infrastructuur, kortweg de bak, het beheer van het water zelf door o.m. peil- en stuwbeheer en waterkwaliteitsbeheer en tenslotte de sturing van het gebruik van het natte netwerk. Zo is scheepvaart een belang dat wordt gediend met een goed peilbeheer en goede bediening van de kunstwerken.

6.3 De kosten

Wie zal dat betalen is een belangrijke vraag, zeker in tijden van schaarste. Voor investeringen is dat in het algemeen duidelijk. Binnen het ministerie, zowel als daarbuiten. Daarbij speelt de verantwoordelijkheid van het ministerie voor bepaalde sectoren (zie figuur vette sectoren) een wezenlijke rol.

Bij aanleg van nieuwe werken, zoals bij de uitbreiding van het vaarwegnet met een nieuwe verbinding dan wel de vergroting van een bestaande verbinding staat DGTL aan de lat. Voor veiligheid tegen overstroming is DGW de verantwoordelijke beleidsdirectie. Hetzelfde geldt voor eventuele investeringen ten behoeve van verbetering van de ecologische condities van de wateren of verbetering Voor die investeringen waar de primaire verantwoordelijkheid ligt bij andere ministeries of bedrijven/instellingen (Natuur, LNV; Drinkwater, VROM/waterleidingbedrijven; Recreatie, LNV; enz.) ligt financiering vanuit deze partijen voor de hand.

Voor beheer en onderhoud ligt dat anders. Deze taak is door de SG niet opgedragen aan een beleidsdirectie maar aan de DG van de Rijkswaterstaat. Hier staan dus niet DGTL of DGW aan de lat, maar zoals gezegd, de DG van RWS. De financiering van het onderhoud van de vaarwegen, het onderhoud van de in RWS-beheer zijnde watersystemen is de verantwoordelijkheid van de RWS en wordt bekostigd door de RWS. Dit ongeacht voor welk belang het beheer en onderhoud plaats vindt.

Concluderend ten aanzien van de bekostiging

Als uitgangspunt geldt:

- Voor V&W-belangen: Budgetten voor aanleg + beheer en onderhoud geheel ten laste van de V&W begroting
- Voor niet V&W-belangen: Budgetten voor beheer en onderhoud (en soms herstel) worden overgeheveld voor zover nodig naar de V&W-begroting; budgetten voor aanleg (mede-)gefinancierd vanuit een andere begrotingen
- Voorzieningen in het hoofdsysteem ten behoeve van de regionale systemen: in beginsel ten laste van de V&W-begroting, tenzij specifiek ter vervanging van maatregelen in regionale wateren.

Intermezzo

Waterbeheer en natuurbeheer

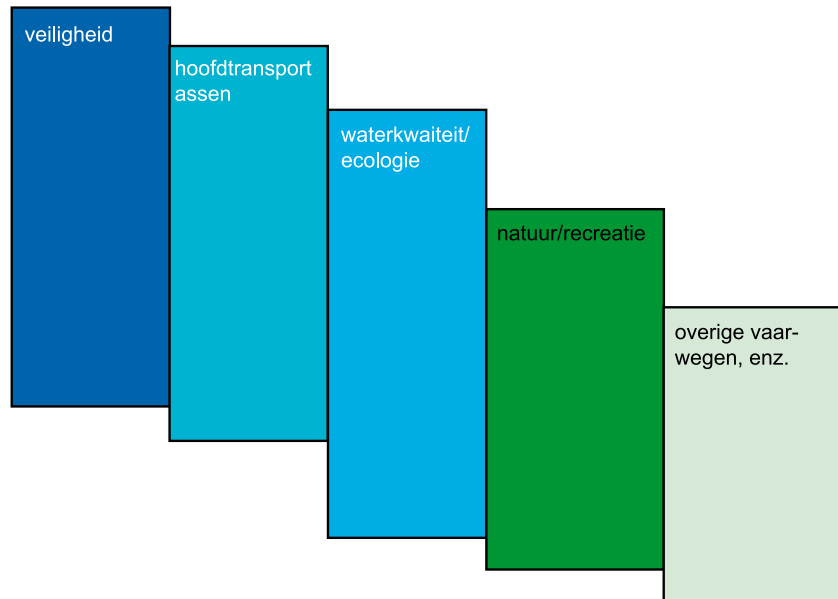
Met de aanpassing van de Natuurbeschermingswet (in behandeling bij de Eerste Kamer) ter implementatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn krijgt de Rijkswaterstaat een rol als gebiedsbeheerder in de zin dat voor de rijkswateren die als Speciale Beschermingszone (SBZ) zijn aangewezen mede verantwoordelijk wordt voor het in stand houden en mogelijk verbeteren van de natuurwaarden waarvoor de gebieden zijn aangewezen. De door LNV te formuleren instandhoudingsdoelen kunnen meer en andere werkzaamheden vereisen dan het realiseren van de noodzakelijke waterstaatkundige randvoorwaarden. Een voorbeeld daarvan is het maken van een beheersplan VHR. Deze taak is in de wet bij de Rijkswaterstaat gelegd. Het gaat hier om een rijkstaak in het natuurbeheer die verder gaat dan de waterbeheerstaak van de RWS.

Taken die verder gaan dan het realiseren of in stand houden van waterstaatkundige randvoorwaarden, maar aan de waterbeheerder worden opgedragen vereisen financiële middelen van de voor deze opgedragen taken verantwoordelijke beleidsinstantie. In het geval van de VHR is dit het ministerie van LNV. De kosten voor de uitvoering worden dan ook door RWS geclaimd bij LNV.

6.4 Prioriteitstelling in tijden van financiële krapte

De tekorten voor beheer en onderhoud hebben duidelijk gemaakt dat het van belang is dat tijdig wordt nagedacht hoe te prioriteren in tijden

van schaarste. Daarbij gaat het om een afweging van belangen die zich vertaalt in een uitvoering van beheerstaken. Buiten discussie is dat veiligheid in Nederland bovenaan de prioriteitenlijst staat, gevolgd door Hoofdtransportassen en Waterkwaliteit/ecologie. Die prioriteitsvolgorde wil echt niet zeggen dat pas aan de uitvoering van waterkwaliteitstaken gedacht kan worden op het moment dat de laatste maatregelen voor veiligheid gerealiseerd zijn. Schematisch geeft het onderstaande eenvoudige schemaatje aan hoe de samenhang is tussen prioritaire en minder prioritaire taken.



6.5 Beheren in samenhang - nationaal en internationaal

Het denken in stroomgebieden betekent dat de Rijkswaterstaat als waterbeheerder zijn beheer zal moeten afstemmen op andere beheerders in hetzelfde stroomgebied. Dat geldt nationaal, met de beheerders van de regionale wateren, de waterschappen, maar ook internationaal, met de beheerders aan de andere kant van de grens.

Samenhang hoofdsysteem met de regionale watersystemen

Er is een nauwe samenhang tussen het waterhuishoudkundig hoofdsysteem in beheer bij het rijk en de regionale watersystemen in beheer bij de waterschappen (en deels ook provincies en gemeenten). Deels zijn, in de vorm van waterakkoorden, afspraken over de afstemming van hoofd- en regionale systemen vastgelegd. Deels echter bestaat de wens deze relatie te versterken, waarbij met name aandacht nodig is voor het voorkomen van afwenteling. De invulling van samenwerking op blauwe knooppunten kan een impuls zijn voor de gewenste versterkte afstemming en samenwerking.

De internationale werktafel van RWS

De beheerder van rijkswateren is altijd onderdeel van een internationaal stroomgebied. Het gaat dan om Rijn, Maas, Schelde, Eems of Noordzee. Voor de taken op het internationale vlak is door de Hoofddirectie een strategie uitgewerkt waar op het niveau van het netwerkbeheer twee aspecten voorop staan:

- Internationaal overleg als netwerkbeheerder
- Kennis halen en uitwisselen voor het goed uitvoeren RWS taken

Het eerste aspect zal met name daar spelen waar voor de dienst een grensoverschrijdende beheersvraagstukken spelen. Dit geldt bijvoorbeeld voor Rijkswaterstaat Noordzee, Zeeland, Limburg. Noord Nederland en Oost Nederland. Het tweede aspect kan in beginsel voor alle directies aan de orde zijn, zoals de samenwerking tussen Rijkswaterstaat IJsselmeergebied en de beheerder van het Balatonmeer in Hongarije. Voor deze bilaterale samenwerking is de focus gericht op de VS, China en Hongarije.

Intermezzo

Aanleg en beheer

De vaargeul Amsterdam-Lemmer

Een kans. Het kost vrijwel niets om de functionaliteit voor de scheepvaart te verhogen. Immers, het is werk met werk maken. De opbrengsten van de zandwinning compenseren de kosten van de vaarwegverdieping

Maar dan:

Eenmaal verdiept wordt de waterbeheerder wel geacht de vaargeul op de nieuwe diepte te houden. De opbrengsten van de zandwinning zijn er echter niet meer.

Het mag duidelijk zijn, over de toenemende beheerskosten zijn geen afspraken vastgelegd.

Geen wonder dat steeds weer blijkt dat B&O-budgetten niet toereikend zijn.

Zoals in een echt Baten-Lasten-systeem:

Elke areaaluitbreiding zal gepaard moeten gaan aan een evenredige stijging van het budget voor beheer en onderhoud dan wel een keuze welke activiteiten voortaan niet meer of minder uit te voeren.

6.6 Externe samenhang

Naast de interne samenhang binnen het waterbeleid oppervlaktewater-grondwater, kwaliteit-kwantiteit, keren-beheren, enz., is er een externe samenhang met andere beleidsterreinen. Belangrijk daarbij zijn in het bijzonder het milieubeleid, de ruimtelijke ordening en het beleid ten aanzien van natuur en landschap. Die samenhang betekent dat het waterbeleid voor de realisering van de waterdoelen mede afhankelijk is van deze beleidsterreinen, maar ook dat die andere beleidsterreinen eisen stellen of randvoorwaarden opleggen aan het waterbeleid. De ruimtelijke ordening bijvoorbeeld bepaalt de hoofdlijnen van de ruimtelijke ontwikkeling in het IJsselmeergebied: Meer rust en natuur in het Noorden; meer dynamiek in het Zuiden. Bouwen in het water alleen bij Lelystad en Almere. Het waterbeleid stelt op zijn beurt weer duidelijke regels (WBR-vergunning) aan bouwen in en aan het water samenhangend met de waterstaatkundige randvoorwaarden gekoppeld aan andere belangen zoals de veiligheid en de waterkwaliteit.

Bijlage 1

Verantwoordelijkheden en sturing

Essentieel voor een goede taakuitoefening is inzicht in de verantwoordelijkheden en taken van de beheerder. Nauw daarmee verbonden is de vraag wie waarvoor financieel aan de lat staat. Het onderstaande schetst vanuit de beleidskaders voor het waterbeheer zoals verwoord in de beleidsnota' (3e en 4e Nota Waterhuishouding) en beleidsstukken (financiering waterbeheer) de positie van de beheerder .

Verantwoordelijkheid

Voor een drietal belangen/functies heeft Rijkswaterstaat als beheerder een specifieke verantwoordelijkheid als onderdeel van het ministerie van Verkeer en Waterstaat:

- veiligheid: bescherming tegen overstroming;
- vaarwegfunctie;
- ecologisch basisniveau.

Voor deze functies immers zal de minister van V&W als opdrachtgever van Rijkswaterstaat ook door de politiek afgerekend worden op het al of niet realiseren van beleidsdoelstellingen. Zo zal de Tweede Kamer nadrukkelijk de voortgang van de dijkverbeteringen/rivierverruiming volgen en toetsen aan de gestelde doelen. Hetzelfde geldt voor de doelstellingen met betrekking tot de vaarwegfunctie en ten aanzien van de waterkwaliteit, waar het gaat om het realiseren van vastgelegde doelstellingen en normen.

Voor veel andere functies geldt dat de integrale politieke eindverantwoordelijkheid berust bij een ander ministerie. VROM, bijvoorbeeld heeft de eerste verantwoordelijkheid voor de drinkwatervoorziening en de veiligheid en hygiëne van zweminrichtingen, LNV staat als eerste aan de lat als het gaat om de natuur en de recreatie en EZ wordt aangesproken als het gaat om de elektriciteitsvoorziening. Voor deze andere functies zorgt de Rijkswaterstaat, waar dat mogelijk is voor de waterstaatkundige randvoorwaarden die deze functies stellen. Deels is dit wettelijk vastgelegd, zoals de kwaliteitseisen ten aanzien van water dat als grondstof voor de drinkwatervoorziening moet dienen en zwemwater, viswater en schelpdierwater in de kwaliteitsdoelstellingen voor deze functies.

Functies en belangen, onlosmakelijk met elkaar verbonden

Wie leest dat V&W en dus de Rijkswaterstaat voor een drietal belangen een specifieke verantwoordelijkheid heeft (bescherming van de burger tegen overstroming en scheepvaart en ecologisch

basisniveau) zal al snel geneigd zijn te roepen dat dat toch ook voor bijvoorbeeld de zwemwaterkwaliteit en de drinkwaterkwaliteit (grondstof) geldt. Dit misverstand wordt in de hand gewerkt doordat niet altijd belangen en taken helder worden onderscheiden. Belangen vertegenwoordigen maatschappelijke wensen die leven, zoals de wens om te kunnen varen, om droge voeten te houden, om te kunnen zwemmen, enz. Je zou kunnen zeggen dat verschillende ministeries de woordvoerder en soms ook financier zijn van de diverse belangen: Scheepvaart/V&W, Natuur/LNV, Elektriciteitsvoorziening/EZ, enz. Taken zijn de activiteiten die een beheerder kan verrichten om de waterstaatkundige randvoorwaarden voor deze wensen zo veel mogelijk tegemoet te komen, zoals kwaliteitsbeheer (terugdringen van lozingen), kwantiteitsbeheer (het gewenste peil, dan wel de gewenste dynamiek daarin) en beheer van de bak (gewenste diepte dan wel ondiepte, hoogte dijken, vormgeving oevers, enz. In lijn hiermee wil Rijkswaterstaat zijn SLA's afsluiten langs de as van taken (kwaliteitsbeheer, peil- en stromingbeheer, beheer fysieke infrastructuur) en niet langs de as van belangen, hoewel Rijkswaterstaat wel heel expliciet de relatie tussen taken en belangen aan zal geven. Bovendien geeft Rijkswaterstaat inhoud aan de rol van integraal waterbeheerder door samenhang in de taken onderling te verzorgen.

Belangen

Taken (bak, water en gebruik)	burger(veiligheid)	scheepvaart	ecologie	basisbelang	recreatie	drinkwater	natuur	landbouw	enz.
kwaliteitsbeheer									
- chemie				X	X	X	X	X	
- biologie				X	X	X	X		
kwantiteitsbeheer									
- peil	X	X		X	X		X	X	
- stroming		X		X	X		X		
fysieke infrastructuur									
- diepte/breedte	X	X		X	X		X		
- dijkhoogte	X								
- kunstwerken		X			X				
- oevers		X		X	X		X	X	

X = taak essentieel voor het belang

Financiering

Aanleg

Voor de taken waar V&W een specifieke sectorverantwoordelijkheid heeft, geldt dat de financiering van aanleg van nieuwe voorzieningen in de begroting zijn geregeld. Zo is er een investeringsprogramma

voor veiligheid tegen overstroming, voor de verbetering van de vaarwegfunctie en voor de uitvoering van de WVO. Voor andere belangen geldt dit in het algemeen slechts ten dele. Aanleg van nieuwe voorzieningen voor een recreatietoervaartnet, het treffen van maatregelen voor de ontwikkeling van nieuwe natuur (verder gaand dan het ecologisch basisniveau en anders dan beheer en onderhoud en herstelmaatregelen) en het realiseren van werken voor het wonen op en in het water dienen primair vanuit een andere begroting te worden gefinancierd.

Een specifiek punt vormen de voorzieningen in de rijkswateren ten behoeve van een diversiteit aan belangen in de regionale wateren. Zo komt bijvoorbeeld de vergroting van de gemaalcapaciteit in IJmuiden ten laste van de V&W-begroting en wordt dit niet doorberekend aan de beheerders die afwateren op het Noordzekanaal. Ook maatregelen in het hoofdsysteem ter verbetering van de aanvoer van water naar de regionale systemen komen zo ten laste van V&W.

Beheer en onderhoud

Zijn de voorzieningen eenmaal gerealiseerd, dan zijn de kosten van beheer en onderhoud (voor zover het de waterstaatkundige taken betreft) in alle gevallen voor rekening van de Rijkswaterstaat als waterbeheerder. Zo is de aanleg van een zwemvoorziening in oppervlaktewater geen taak van de waterbeheerder, maar zal hij wel als deze eenmaal is gerealiseerd op grond van de Wet milieubeheer de bewaking van de waterkwaliteit voor zijn rekening moeten nemen. Een voorbeeld in de regionale wateren dat de taakverdeling duidelijk kan maken is de ontwikkeling van een woonwijk. De gemeente is hiervoor verantwoordelijk. Dit betreft bijvoorbeeld ook het aanleggen van sloten, vijvers, enz. Eenmaal aangelegd is de waterbeheerder verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud (tenzij ontpolderd). Een specifiek punt betreft herstel en inrichting van ecologische waarden. Specifiek hiervoor is geld vrijgemaakt op de begroting van V&W en zijn later aanvullende gelden aan de LNV-begroting toegevoegd om daar waar in het verleden bij het realiseren van werken onvoldoende met het ecologisch functioneren van wateren is rekening gehouden herstelmaatregelen uit te voeren. Voorbeelden zijn vispassages, natuurvriendelijke oevers, enz.

Conclusie

Ten aanzien van financiering geldt als uitgangspunt:

- Voor V&W-belangen: Budgetten voor aanleg + beheer en onderhoud geheel ten laste van de V&W begroting
- Voor niet V&W-belangen: Budgetten voor beheer en onderhoud (en soms herstel) worden overgeheveld voor zover nodig naar de V&W-begroting; budgetten voor aanleg (mede-)gefinancierd vanuit een andere begrotingen
- Voorzieningen in het hoofdsysteem ten behoeve van de regionale systemen: in beginsel ten laste van de V&W-begroting, tenzij specifiek ter vervanging van maatregelen in regionale wateren.

Bijlage 2

Cases



Case 1: strand en zand

Maart 2004

Op bezoek in Budapest in het kader van de voorbereiding van het Nederlandse voorzitterschap lezen minister en staatssecretaris op het vliegveld de V&W-knipselkrant. Eén van de artikelen gaat over het feit dat Rijkswaterstaat geen strand/zandsuppletie wil uitvoeren omdat de recreatie geen verantwoordelijkheid van V&W is. De minister reageert met de opmerking: 'dat is wel erg kort door de bocht...'

Hoe zit dat nu eigenlijk?

Rijkswaterstaat is als infraprovider verantwoordelijk voor het onderhoud van de fysieke infrastructuur van de bij het Rijk in beheer zijnde wateren. Daarbij hoort de kustlijnzorg.

Voor de vraag hoever de verantwoordelijkheid van de waterbeheerder voor de kustlijn zich uitstrekt kan een parallel getrokken worden met het beheer een oever van een ander water. Bij het beheer van die oever gaat het om een beheer dat is afgestemd op de verschillende functies. Naast veiligheid betreft dit veelal het scheepvaartbelang en het natuurbelang (natuurvriendelijke oevers; vooroevers, enz.) en het recreatiebelang (begaanbaarheid, ...).

N.B. Het gaat daarbij niet om aanleg, maar om beheer en onderhoud, zoals in par. toegelicht.)

De parallel van de binnenwateroevers met de kustlijnzorg leidt tot de conclusie dat Rijkswaterstaat niet alleen verantwoordelijk is voor de kustlijnzorg die nodig is voor de veiligheid, maar tevens de wensen en verlangens van de andere functies zal moeten afwegen; in dit geval van de recreatie. Dat .." de recreatie geen verantwoordelijkheid van V&W is..." is dus inderdaad te kort door de bocht.

Maar wat als er onvoldoende geld is?

"Waar niets is verliest de keizer zijn recht" geldt ook hier. Voor de uitvoering van de taken van Rijkswaterstaat staan algemene middelen ter beschikking. Bij een beperkte omvang van die middelen is het stellen van prioriteiten noodzakelijk. Dat het veiligheidsbelang

dan voorrang krijgt boven het belang van de recreatie ligt voor de hand en spoort met de politieke prioriteiten. In dat licht bezien zou het niet suppleren voor ophoging van het strand tbv de recreatie wel gemotiveerd kunnen worden vanuit een hogere prioriteit van suppleties elders, die noodzakelijk zijn uit het oogpunt van veiligheid. (N.B. Een essentieel moment in de besluitvorming is de investeringsbeslissing; daar wordt tevens afgewogen of deze gezien de toekomstige beheerskosten acceptabel is. zie bijv intermezzo)



Case 2: de jachthaven

Een particulier wil een nieuwe jachthaven aanleggen. De waterbeheerder voelt weinig voor dit initiatief van deze ondernemende burger, ook al wil deze de investeringskosten inclusief het verdiepen van de aanvoerroute voor zijn rekening nemen, want dat betekent dat hij in de toekomst voor kosten van onderhoud komt te staan die te maken hebben met het bereikbaar zijn en blijven van de jachthaven. Hij overweegt geen medewerking te verlenen of op zijn minst te eisen dat de particulier ook in de toekomst garant zal staan voor de extra kosten van de rijkswaterstaat.

Hoe zit dit?

De particuliere initiatiefnemer van de nieuw te bouwen jachthaven heeft dezelfde positie als bijvoorbeeld een gemeente die een haven in een industriegebied wil aanleggen. De netwerkbeheerder zal moeten afwegen of dit belang strijdig is met andere belangen en een afweging moeten maken, waarbij uiteraard de redelijkheid van de in de toekomst te maken kosten in verhouding tot het belang een aspect zal zijn. Als er geen bezwaren zijn zal hij in beginsel akkoord moeten gaan en is hij als vaarwegbeheerder ook degene die de beheerskosten in het openbare water zal moeten dragen (de jachthavenbeheerder zal uiteraard zijn eigen haven op diepte moeten houden en hier de kosten van dragen, zelfs als deze dichtslibt met licht verontreinigde specie van bovenstrooms)

Maar wat als er onvoldoende geld is?

“Waar niets is verliest de keizer zijn recht” geldt ook hier. Voor de uitvoering van de taken van Rijkswaterstaat staan algemene middelen ter beschikking. Bij een beperkte omvang van die middelen is het stellen van prioriteiten noodzakelijk. Dat kan betekenen dat een wens niet kan worden gehonoreerd.



Case 3: de zwemgelegenheid in oppervlaktewater

De provincie merkt dat er op een bepaalde plek aan het IJsselmeer, als het een beetje mooi weer is, massaal wordt gezwommen. Het is tot dan geen officiële zwemgelegenheid en de provincie komt voor de vraag te staan wat te doen: verbieden te zwemmen, of voorzieningen treffen zodat het een WHVZ*-zwemgelegenheid wordt die aan de eisen voldoet.

De provincie kiest voor dit laatste en vraagt de waterbeheerder de waterkwaliteitsbewaking voor zijn rekening te nemen.

Moet de waterbeheerder dit doen en wie betaalt?

De waterbeheerder, in het geval van de rijkswateren de RWS, is de verantwoordelijke instantie voor het uitvoeren van de bemonstering en analyse van de hygiënische waterkwaliteit en van het bepalen of het doorzicht voldoende is. Hij zal dit – ingevolge de wet – in zijn monitoringprogramma op moeten nemen en hierover rapporteren aan de provincie. De kosten komen voor zijn rekening.

Maar wat als er onvoldoende geld is?

Beseft moet worden dat het om een wettelijke taak gaat. dat betekent dat er een hoge prioriteit aan gegeven zal moeten worden. Waarschijnlijk zal e.e.a betekenen dat, als geen extra geld komt (bijv. door verhoging Wvo-heffing), dit ten koste zal gaan van een minder prioritaire taak.

* WHVZ = *Wet hygiëne en veiligheid zwemgelegenheden*



Case 4: Groei van waterplanten in de randmeren

Het is een mooie zomer en de recreatie maakt druk gebruik van de Veluwerandmeren. De waterkwaliteit is door de jarenlange inspanning van de waterbeheerder sterk verbeterd, waardoor algenbloei geen probleem is en de waterplanten welig tieren. Zo welig echter dat de recreanten er veel hinder van ondervinden en vragen om het maaien van de planten om zo echt te kunnen genieten.

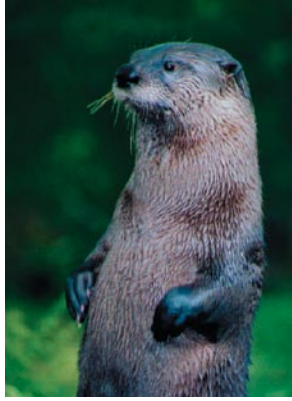
Flevoland TV: Een medewerker van de netwerkmanager, RDIJ, legt uit dat er niet geaaid gaat worden. De Rijkswaterstaat voelt zich verantwoordelijk voor de vaargeul, maar wil niet zo ver gaan om nu op verzoek van de watersporters de waterplanten te gaan maaien.

Hoe zit het eigenlijk?

De waterbeheerder is er voor alle belangen, dus ook voor de recreanten. Dat betekent dat hij wel degelijk de verantwoordelijkheid heeft om de randvoorwaarden voor een goed gebruik door de recreatievaart in orde te brengen net zoals hij dat voor de beroeps- en recreatievaart doet bij onderhoud van de vaargeul.

Maar wat als er onvoldoende geld is?

“Waar niets is verliest de keizer zijn recht” geldt ook hier. Voor de uitvoering van de taken van Rijkswaterstaat staan algemene middelen ter beschikking. Bij een beperkte omvang van die middelen is het stellen van prioriteiten noodzakelijk. Dat kan betekenen dat een wens niet kan worden gehonoreerd.



Case 5: De leefomgeving van de otter

Om de otter weer mogelijkheden te geven in de Nederlandse rivieren moet er nogal wat gebeuren. De waterkwaliteit moet sterk verbeterd worden, de natuurlijkheid van de rivier zal deels weer terug moeten komen en langs de rivier zullen begeleidende stukjes bos als stepping-stone moeten worden aangelegd.

De natuurorganisaties spreken de Rijkswaterstaat als waterbeheerder aan als degene die de randvoorwaarden zal moeten verzorgen om de otter terug te krijgen in ons landschap.

Hoever gaat die verantwoordelijkheid eigenlijk?

Niet voor niets heeft de Rijkswaterstaat met het budget voor 'Herstel en inrichting' gelden op de begroting om de watersystemen weer zo te herstellen dat verloren gegane natuurlijke habitats weer kunnen worden hersteld, zodat de natuur zich weer enigszins kan herstellen van de negatieve effecten van vroegere eenzijdige ingrepen. Dat geldt zover het gaat om waterstaatkundige aspecten zoals oevers, bodem, kunstwerken (denk aan vispassages). Hier is echter ook sprake van begeleidende stukjes bos. Het is duidelijk dat dit niet meer tot de waterstaatkundige aspecten gerekend kan worden. Hier ligt dus geen taak voor de Rijkswaterstaat, maar zal bijv. de provincie vanuit de taak om de ecologische hoofdstructuur te herstellen aan zet zijn. Vanzelfsprekend zal samenwerking geboden zijn.

Maar wat als er onvoldoende geld is?

"Waar niets is verliest de keizer zijn recht" geldt ook hier. Voor de uitvoering van de taken van Rijkswaterstaat staan algemene middelen ter beschikking. Bij een beperkte omvang van die middelen is het stellen van prioriteiten noodzakelijk. Dat kan betekenen dat een wens niet kan worden gehonoreerd.



Case 6: Natuurvriendelijke oever publieksgericht?

Het Noordzeekanaal was vroeger een grote zeearm van de Zuiderzee met vele gradiënten. Tegenwoordig is het systeem gekanaliseerd, verdiept en heeft een verbinding (d.m.v. sluisen) met de Noordzee. Het resultaat is nog steeds een bijzonder brakwater systeem met zowel een verticale als horizontale zoutgradiënt. Voor een goed ecologische functioneren zijn enkele grote natuurvriendelijke oevers aangelegd. Zo zijn ondieptes gecreëerd voor rust-, paai- en/of opgroeigebieden. Ook is het Noordzeekanaal door de tegenover elkaar liggende natuurvriendelijke oevers voor veel soorten makkelijker 'over te steken'.

Is de natuurvriendelijke oever publieksgericht?

Het draagvlak voor de natuurvriendelijke oevers is groot. Op een kleiner schaalniveau blijkt echter, dat mensen de oever ook op een andere manier willen (mede)gebruiken. Zo is de natuurvriendelijke oever Zuiderpolder erg in trek als uitlaatplaats voor honden uit het aangrenzende Assendelft. Broedvogels als de kluut combineren slecht met honden... (vindt ook de flora- en faunawet). Ook een fietspad door de natuurvriendelijke oevers langs het Noordzeekanaal zou voor een grote groep recreanten aantrekkelijk zijn.

Waar kiest RWS voor en wie betaalt?

Wil RWS een deel van de ecologische functionaliteit van de natuurvriendelijke oever op willen geven om de recreatieve belangen op een kleiner schaalniveau te kunnen dienen? En zo ja, is RWS dan bereid om ook de kosten van aanleg en beheer te dragen? Recreatie wordt niet betaald uit herstel en inrichtingsgelden. Uiteraard zou de provincie bij kunnen dragen. Toch zou een deel van het herstel en inrichtingsgeld gebruikt kunnen worden in het kader van publieksgericht werken; het vergroot immers het draagvlak in de omgeving. Bovendien zou een fietspad het werk van RWS én de pracht van de natuurlijke oever en de grote zeescheepvaart van dichtbij tonen aan het publiek.

